

Ad argumenta. Ad primum patet ex prima conclusione, quia Adam sicut præco protulit illa verba, *Hoc non est ex officio &c.* sicut manifeste exprimit Christus *Matth. 19.* dicens de Deo qui fecit masculum, & feminam; & dixit. *Quamobrem adhibebit homo &c.*

Ad secundum; Ecclesia circa materiam habilem vel inhabilem aliquid immutat; sed non circa illud, quod est essentialiter contractus matrimonii; præsupposita materia idonea.

DISTIN. XXVII.

Quæritur duo circa istam vigesimam septimam Distinctionem; & primo de definitione matrimonii, quam ponit Magister in liceta.

QUESTIO I.

Vtrum sit conventio eum dicitur, quod matrimonium est viri mulierisque conjunctio maritali inter legitimas personas, vitam indissolubilem tenens.

Videntur quod non; quia aut conjunctio accipitur, ibi pro conjunctio passiva; aut pro relatione. Non primo modo, quia illa transiit transiente & cessante actu cohabitentium; & etiam cunctis passio est ad aliquem terminum; & tunc oportet dare terminum aliquem inducitur per istam conjunctionem; quod non est verum, quia nihil est ibi novum, nisi respectus rationis. Nec secundo modo. Ratio. Tum quia illa esset terminus præteriti motus; vel mutationis præcedentis, quia post mutationem in se; principium tunc; sed consequens est istum; quia non est forma absoluta. Tum, quia cum sint duæ relationes; una viri ad mulierem; & aliae converso; 3. *Phy. eadem est via &c.* ergo sequitur, quod essent duo matrimonia; vel quod matrimonium non sit essentialiter unum. Contra, Magister in liceta.

Ad istam questionem patet ex dictis ad quintam conclusionem præcedentis questionis, quia ista definitio matrimonii debet intelligi, sicut explicata est per definitionem, vel descriptionem positam ibi, quia si matrimonium accipitur proprie pro illa conjunctio, tunc debet intelligi conjunctio habitualis idem, quod obligatio. Si autem accipitur ibi pro contractu proprie, tunc conjunctio potest accipi pro actu conjungendi; vel passione, tunc includit utrumque actum; scilicet intrinsecum; & extrinsecum personarum in actu suo conjungatur. Ad argumentum dico, quod intelligendo matrimonium proprie conjunctio, intelligitur pro relatione. Et cum dicis, quod illa esset terminus motus, non sequitur, quia illa mutatio prævia; quæ erit ibi; erat per actum voluntatis, non derelinqnentem aliquid inductum, & secundum actum causandi signum exteriorum; a quo etiam nihil derelinquebatur. Cum autem dicis de dualitate, responsum est prius, quia matrimonium est unum unitate integritatis, non indivisibilitatis;

& ita

& ita est universaliter in omni contractu, quia contractus includit duas partes, scilicet assensum hujus, & illius; & in utroque etiam duos actus, scilicet interiorum; & exteriorum significantem illum interiorum.

QUÆSTIO II.

Vtrum consensus expressus per verba sit præcisa causa, sive sufficiens matrimonii.

Quod non, quia tunc nullus posset esse certus de matrimonio, si- cut nec de consensu alterius; non enim videt quis voluntatem alterius. Consequens est inconveniens, quia nullus posset tunc uti certitudinaliter actu matrimonii sine periculo. Præterea 32. q. 2. *Honorantur*; in textu & in gloss. & Extra de sponsalibus. *Tua*; sufficit expressio parentum pro filiis. Contra; Magister in liceta, & Extra de sponsalibus. *Tua nos*; in fine, sine consensu &c. nequeunt matrimonium facere. consensus autem tacitus non sufficit ad Sacramentum quia non est ibi signum sensibile.

Solutio istius questionis patet ex secunda conclusione prime questionis; quia ibi habetur, qualiter contractus mutue donationis potestatis corporum est honestus; & qualiter se habet ad vinculum desideratum inter conjuges. Et tunc ad loquentem questionis non est dicendum, quod fit proprie causa efficiens illius vinculi; sed est dispositio prævia, sicut baptizari & ordinari est prævia dispositio ad characterum; consensus autem expressus verbis sufficientibus meliendus ista duo; nihil aliud est quam contractus matrimonii; & ideo se habet ad matrimonium, sicut iste contractus.

Ad primum argumentum dico, quod potest ibi esse certitudo talis, qualis requiritur in actibus humanis: in aliis enim contractibus puta venditionis, vel commutationis rerum non requiritur certitudo demonstrativa; sed sufficit probabilis; & ut in pluribus. Et talis est in proposito ex suppositione istius propositionis, quilibet habendus esse verax; de quo non habetur evidens signum oppositi: & ista est de lege nature; id est consona legi naturali, quod pro fideli, & veraci quilibet habeatur, quousque per experientiam, vel per testimonium aliorum fuerit certitudinaliter contrarium affirmatum. Si autem aliquis dicat se traudasse personam secum contractentem, de hoc infra dist. 3. q. 1. Ad secundum, concedo, quod ad contractum sufficit parentes contrahere pro filiis; & sufficeret sine quibusvisque verbis contractus per literas; siquidem in aliis contractibus emptiois, & venditionis finitur contractus habetur in literis, quam in verbis audis. Sed an in istis signis aliis a verbis vel exhibitis ab aliis, vel a cohabitentibus salvetur ratio Sacramenti; tacitum est in conclusione quarta solutionis præcedentis.

DISTIN. XXVIII.

CIRCA vigesimam octavam istam Distinctionem queritur unum.

QUESTIO UNICA.

Vtrum solus consensus expressus per verba de præsens causet matrimonium?

QUOD non: (A) Omne vinculum vel contractus ad quod licite potest sequi carnalis copula, est matrimonium, vel matrimonii contractus; sed post consensum, expressum verbis de futuro, licite sequitur copula carnalis, quia tales non dicuntur fornicarii quia subsequente copula carnali. Ecclesia simpliciter dicit esse matrimonium inter illos; ergo. Hoc confirmatur *Extra de sponsalibus. In qui. Præterea impleto promissi, sicut & fidelitas est de lege natura: non autem est per illum actum, quia ille actus non est forma contrahendi, nec forma Sacramenti, ergo prius fuit matrimonium; quia servare juramentum est de lege naturæ. Præterea, non est medium quantum ad contractum istum inter sponsalia, & matrimonium; sed quando apponitur juramentum, excedit contractus firmitatem sponsalium, quia sponsalia habent firmitatem suam sine juramento; ergo quando apponitur juramentum, est contractus matrimonii: ex promisso ergo cum juramento, surgit vinculum indissolubile: ergo matrimonium: Contra Magister in litera.*

Respondet, sicut patet ex secunda conclusione primæ questionis, contractus matrimonii, qui scilicet inducit obligationem, vel vinculum, quod dicitur vinculum matrimoniale, est datio, est non liberalis, est tamen datio pro alio recipiendo, quæ est permutatio, & traditio saltem mutua potestatis corporum: sed nullus promittendo tradit illud, quod promittit: immo est contradictio, quia promissio est de tradendo in futurum, consensus autem de futuro expressus significis conventibus tali consensui non est nisi promissio: ergo impossibile est ibi esse traditionem, nec per consequens contractus matrimonii. Si quis tamen vellet facere vim de Sacramento concomitante contractum, posset dicere, quod propriis formis hujus Sacramenti, sive consistat in verbis tantum, sive in signis aliis, non tamen consistit nisi in signo representativo, non autem prognostico. Nec intendere pro futuro est sufficiens intentio in ministro ad ministrandum Sacramentum; sed oportet quod intendat pro presenti, sicut signum significat. In Sacramenti enim veritatis minister non ministrat idoneo, si mentitur; ergo non est Sacramentum si est consensus de futuro tantum; propter defe-

^a B. Hæc questio brevis & necessaria in qua discordant Theologia canonici.

defectum intentionis minister, & mendacium est, si utitur signo representativo. Si autem utatur signo prognostico, est non mentitur, tamen deficit intentio requirita & signum debitum requisitum.

Ad primum argumentum dico, quod major non est vera nisi intelligatur de vinculo indissolubili aene actum copula carnalis: istud autem est nisi indissolubile per actum illum, non tamen erat prius indissolubile. Et si querat istud supposito secundum præsumptionem Ecclesiæ, quid sequendum veritatem, est vinculum indissolubile: numquid actus sequens causat vinculum indissolubile? Respondet, veritas prævaleat præsumptioni simpliciter, & in quocunque judicio, si appareat quod æqualiter possit esse veritas nota, sicut illud unde oritur præsumptio. In veritate ergo si iste in actu sequenti sponsalia non mutat consensum sponsalium, in consensum matrimonium; non efficitur matrimonium per istum actum; quia iste actus, nec ex natura rei, nec ex lege divina est forma Sacramenti; nec matrimonium in proposito, Ecclesia tamen cui non potest innoceat animus exercentis actum istum, præsumit quod ille voluit peccare mortaliter; & ideo quod talis procedat a consensu sponsalium ad novum consensum matrimoniale, & illo affectu cognoscatur istum. Et per hoc ad illud quod additur *Extra. Concedo enim*, quod si non mutetur consensus prior in matrimoniale, secundum veritatem non est matrimonium, licet Ecclesia sic præsumat. Ad secundum dico, quod promissio, est licet de lege naturæ servanda, tamen non attingit ad contractum dationis, & ideo quantumcumque tenetur solvere promissum, res tamen manet sua: si autem det alteri, data est, nec potest postea ab illo, cui dedit, auferre, ut reddat promissum: nec tenetur ad restitutionem, quia nihil sibi abstulit: sed debet de impossibilitate reddendi promissum penitere, sive de deiectione promissionis, ita est hic: et go illa propositio major, quod vinculum indissolubile pertinet ad istam obligationem, est matrimonium, vera est de indissolubili de jure, & de facto, sicut est quando datio iacta est perpetuo; promissio autem, est de indissolubili de iure, tamen dissolubilis est de facto per dationem sequentem. Ad tertium dico, quod in sponsalibus est gradus in firmitate, & firmitas juramenti addita sponsalibus per consensum, & de futuro, licet magis certior, non tamen exit certitudinem, & firmitatem sponsalium.

DISTIN. XXIX.

CIRCA vigesimam novam istam Distinctionem queritur unum.

QUESTIO UNICA.

Vtrum consensus coactus sufficit ad contrahendum verum matrimonium?

QUOD sic, quia baptizatus timore pernam sufficienter consentit, ita quod vere recipit Baptismum, quæ & cogentus est ad obedi-

servantiam fidei jam suscepta. *Extra de Baptismo & ejus effectu.* *Maiores:* ergo a simili in proposito cum ibi fit matrimonium spirituale sicut hic carnale: immo consequentia videntur tenere a minores, quia minus videtur requiri libertas ad carnale, quam ad spirituale matrimonium. Præterea nullus metus impedit, nisi qui potest cadere in constantem vitium: sed vit constantis est fortis, & loris est impavidus. *3. Erbicosum:* Præterea, coactio facta per metum, non est nisi quædam industria efficax ad illud, quæ non est simpliciter coactio: sed blanditia ita est caeteris indifferens potius, sicut terrores, vel minæ: ergo consentiens propter aliquas blanditias, vel delicias allucientes non contrahet matrimonium: consequens est falsum: ergo. Præterea *Extra de desponsat. impub.* *Tua nos,* pater filium nondum adultum, *cujus voluntas non potest dici:* cui vult, potest matrimonio tradere, & postquam filius ad periclitandam aetatem pervenerit, debet hoc aimplere, & hoc habetur. *ff. de desponsat. l. sed que patris.* dicitur de filia, quod tunc solum dissentienti a patre licentia conceditur sibi, si indignum moribus, vel turpem sponsam patris ei eligat: & probatur hoc a simili, quia Papa potest suos filios coepere ad contrahendum matrimonium spirituale, ut ad recipiendum episcopatum: ergo. Præterea *Extra de his qui ut metusque causa sunt,* Ad aures, electio tacta per metum, si fit iuramento firmata, est obligatoria: ergo a simili in proposito. Contra Magister in litera. Præterea, iavog. billus est matrimonium spirituale, quam carnale, sed consensus coactus impedit professionem religionis, ut habetur *10. q. 3. pr. vlt.* ergo & hic. Præterea, quod filius non possit cogi a patre ad contrahendum matrimonium, habetur *Extra de despon. impub. c. 1.* Præterea, *Extra de his que ut metusque causa sunt. c. 1. & in glo. matrimonium contra tum per metum non tenet, nec obligatus est, qui hoc tacit, est tutus.*

Hic dicitur, quod simpliciter non potest aliquis cogi ad consentiendum: sed tantum secundum quid, scilicet per metum penarum, quas vult evadere. Tunc arguitur: sed penæ quas timet, sufficienter evadit consentiendo tantum verbo exteriori: ergo si ultra hoc consentit animo interiori, isto consensu consentit, non ex metu, & per consequens ille consensus est liber, & non coactus: & ita obligat. Sed tamen iudicio Ecclesie, non est matrimonium, quia talem prælam in matrimonio non consentit: sed tantum in prolatione verborum, ad periculum quod metum evadendum. Contra hoc, quicumque cogitur ad aliquid, quod non pot. esse sine alio abique peccato mortali, cogitur ad illud aliud, & hoc accipiendo coactionem similiter hinc inde: sed ille per te cogitur ad dicendum verba exteriora ad exprimentum consensum per metum: illa autem verba non possunt esse sine consensu illo interiori sine peccato mortali, quia profertis illa sine illo pernicioso metu: ergo sicut per te potest cogi ad profertendum verba, sic & ad consentiendum interiore. Major probatur multipliciter. Tum, quia ille metus, qui excusat, est ille, qui potest cadere in constantem vitium secundum Iura: sed in vitium

con.

constantem non potest cadere: metus maioris incommodi, quam peccati mortalis. Tum etiam, quia nullus metus potest cadere recte in aliquem, nisi ad subdandum minus malum, ut iugiat maior iussum: sed pat quicumque penam est minus malum quam peccare mortaliter. Idem etiam posset probari de licito & illicito, quia metus non potest inducere aliquem ad aliquid, nisi ut est licitum: quia magis necessarium est vitare illicitum, quam inire penam; si quidem plus a causa superiori determinatur aliquis ad fugiendum illicitum, quam ad penam cavendum, quia Deus per affectionem iustitiae retahit hominem ad illicito; affectio autem commodi inclinatur ad penam vitandum. Hac ratio coa. confirmatur duplici exemplo. Primo, si aliquid non liceret consentire interius, nullus metus deberet eum inducere ad profertendum verba exteriori; sicut esset de Religioso, qui nullo modo induci debet ad dicendum hæc verba, quia aut est consentiens animo, & sic peccat mortaliter contra votum; aut non consentiens, & sic peccat mortaliter mendacio pernicioso: ergo nullus alius inducitur fu. ientem per metum ad dicenda ista verba, nisi ut distinguatur a Religioso, quia licet sibi consentire interius, Aliud exemplum, Si quis violentiam intensus sibi, ut accipiat illam & etiam per violentiam exigeret ab eo tale juramentum, *ura ad sancta Dei Evangelia, quod sine meo consentium istam,* nullo modo debet aliquo metu ad istud juramentum induci, quia est peccatum mortale jurando mendaciter: ergo a simili nullo metu potest iste induci ad accipiendum istam verbo extrinse, nisi ut sic accipere est licitum, non est autem licitum, nisi ut conjungatur consensu interiori. Si dicas, quod per istas rationes probari potest, quod non debet, dicere verba propter quemcumque metum nisi consentiat animo, tamen si consentit, tenetur: quia ad illum consensum non inducitur nisi sufficienter metus. Contra, nec ad verba exteriora cogitur simpliciter, sic quod alius movet linguam suam: sed quia imminet sibi aliud magis vitandum, scilicet mors: ideo dicitur cogi ad hoc vitandum: ergo a simili cum imminet sibi maximum malum quam consistere in istam, utpote mors; vel peccatum mortale, metu cogitur ad consentiendum in istam. Confirmatur istud, quia oppositum daret occasionem multis mendanti pernicioso. Consentitur etiam per exemplum: si quis in magno periculo proiciat metus in mari, ne submergetur, ex metu proficit, & sic esset actus alius, sine quo non posset esse projecto vel absolve, vel sine peccato mortali, ad illa n. similiter cogere. Secundo peccat opinio in hoc, quod dicit Ecclesiam præsumere non esse consensum, quia præsumit ipsum ex metu tantummodo consensisse exteriori, non interius in animo: hoc falsum est, quia Ecclesia semper præsumit pro meliore parte. sicut habetur *Extra de reg. jur. ff. de misericordes, & Extra de scrutinio in ordinibus faciendo, cap. unico.* Quis præsumitur idoneus, quando non probatur inhonestus; & apparet manifeste, quia Ecclesia copulam carnalem sequentem sponsalia præsumit esse ex affectu matrimoniali, quia præsumit sponsum, & sponam non peccare mortaliter in illo actu; ergo a simili hic.

Ad

Ad questionem igitur duo sunt videnda. Primo quatenus possit esse consensus coactus. Secundo, si ille sufficiat ad contractum matrimonium.

De primo, contradictio est, voluntatem simpliciter cogi ad actum volendi, quia cum *violentum sit* ex tertia Ethic. eius *principium est extra, non conferente viui passio*, intellige passio vim, id est, violentiam non conferente, non negativae, sed contrariae, id est, conferente, quod est dictum, violentum est quod est tota iura a principio extrinseco, quod est contra inclinationem naturae, & velle non potest sic inesse voluntati, quia tunc nolens velle, vel volens nolle, & sic sequitur propositum. Potest ergo habere voluntatem ad aliquam passionem, utpote ligatus hic cogitur remanere: vel ad aliquam actionem insensibilem, quae tamen non est actio sua, utpote si aliquis manu mea percutiar, ita possit facere manu aerea: sed ad actionem voluntatis electam, vel imperatam, quae proprie est actio humana, non potest cogi, nisi *secundum quid*, metu scilicet majoris mali, quam sit ille actus: & est illa coactio possibilis in homine virtuoso, quando non levi estimatione, sed certitudinaliter saltem certitudine sufficiente in actibus humanis, scit malum sibi inferendum, quod majus est inconvenientis sibi, quam actum istum dupliciter nec eliceret: & potest bene esse, quod secundum eam rationem sit sibi elicere: & potest bene esse, quod secundum eam rationem sit sibi eligere: & hoc secundum rectam rationem: unde talis metus dicitur posse cadere in constantem virum: sed nullus metus potest inducere aliquem ad peccatum mortale secundum rectam rationem, quia non potest esse majus malum quod imminet, quam sit istud peccatum: quia nulla poena solum peior est, quam culpa mortalis.

De secundo dico, quod consensus illo modo coactus in istam non sufficit ad contractum matrimonium: ut expresse habetur *Extra de despons. cap. cum locum*, & *cap. Veniens 2. & c. Consultationi*. Sed quae est ratio istius? Respondeo, & a causa formali istius contractus, & a causa efficiente, a qua est, quod contractus habet talem formam, & a causa finali propter quam efficiens dedit isti contractui talem formam. Primum patet, quod iste contractus est datio, & licet non libetalis, quia datur, ut datur sibi aequale, est tamen libera datio, quia contra dationis rationem est, quod non sit libera. Secundo a causa efficiente, quia Deus totum instituit istam translationem summe liberam, unde non est istud ab Ecclesia determinatum, sed tantum expresse. Patet enim quod etiam in lege naturae erat istud requisitum in contractu matrimonii: Gen. 2. *Abrahamis uxori suae*: sed non adheret quis illi quod invite tenet: & Gen. 24. dicitur de Abraham, qui dixit illi servo suo: *Si volueris mulierem tecum venire, tunc liber eris a iuramento*, & cum peccet ille Rebeccam, dixerunt, *vocamus quellam*, & *quaramus voluntatem ejus*, &

statim

statim quaesierunt parentes, *Vivite cum homine isto?* respondit, *istis*. Tertio ex parte hinc, quae est proles procreanda; ex quo nascitur indisciplinabilis vinculi. Ad istum competit istam dationem esse simpliciter liberam, quia (ut dictum est, & habetur 20. q. 3. *proflens*) *quod quis non diligit, facile convenit*. Dicit etiam quidam, quod potest dici Ecclesiam illegitimare personam apertam, etiam pro tempore isto, pro quo est coactio, quia sicut potest illegitimare simpliciter, ita etiam in casu, vel ad tempus. Sed hoc non credo, immo statutum Ecclesiae hoc requirit ad naturam istius contractus ad efficientem determinatam propter finem, ad quem est. Contra hoc, si ille coactus metu simpliciter consentit in istam (ut dictum est prius) vere consentit: quia ex quo virtuosus est, ut vitet peccatum mortale consentit interius concorditer verbis exterioribus; ergo cum per actum voluntatis transferat dominium: iste transferit potestatem sui corporis in istam. Praeterea, si quis ex metu peccati mortalis contraheret matrimonium simpliciter, puta si ex precepto divino, vel hominis superiotis; si potest hoc precipere, simpliciter contraheret, & tamen in metu peccati mortalis est ita metus, & ita cadens in constantem virum: sicut ahorsus metus poenae, immo multo magis. Praeterea, non tantum huius potest quis timere malum, sed etiam proximo; ergo si malum imminet huic mulieri, vel peccati, ut si dicat proximo, quod se prostituere statim nisi ducatur; vel genus, ut si dicat, quod alius, vel ipsa occidet se nisi ducatur: iste ut vitet ista mala, accipit eam, videtur quod sit contractus matrimonii, & tamen ibi est metus; ergo. Ad solutionem istorum, potest accipit ratio ex Sacramento, quia requiritur libera intentio in ministrando hoc Sacramentum: sed istud non est ita notum, sicut de libertate requisita ad contractum. Ad primum concedo, quod isto, cui imminet metus peccati mortis, vel carceris, secundum rectam rationem debet dicere verba matrimonialia, quae exiguntur ab eo, & ex consequenti debet consentire interius concorditer verbis: nec tamen per istum consentium transferit potestatem sui corporis in istam: quia nullus consensus est translativus, nisi mere liber. Et si dicat, saltem iste liber habet actum voluntatis; ergo quantum est in se, transferit. Respondeo, non liber habet, quia non nisi ex metu habet, licet metus non sit causa effectiva, sed causa vehementer induciva, sicut non libere loquitur verba exteriora, sed ex metu. Vel possit dici, quod Deus qui est superior Dominus in ista translatione non ratificet eam, nisi sit mere libera. Et per hoc potest responderi ad istud argumentum, iste scit se non transferre corpus suum, quia non libere consentit, & si ergo exteriori ostendit se transferre; ergo mentitur.

Respondeo, ostendit se transferre, quantum in se est: sed scit se non transferre, quia scit hoc non satisfieri a superiori. Si dicat, ergo ad hoc quod non mentiar, oportet dicere *Accipio te in meam, si Dominus permiserit*. Respondeo, ista conditio semper intelligitur, quantumcumque sit absoluta locutio, & isto modo debet intelligi: & solute verbum ejus, *Accipio te in meam*, supple quantum in

me est, præsupposita violentia illa; & si Deus ratificaret per talem consensum, qualem nunc habeo, traditionem corporis mei fieri, traderem tibi meum; & in tantum trado, quantum tradi potest per talem consensum. Ad secundam dico, quod contrahens ex obedientia propter metum peccati mortalis, contrahit ut seiver iustitiam; & ideo ex mera electione, & tunc videtur cessare ratio contra primam opinionem; quia ita dicitur ille, quod cupit ad verba ex mera electione, consentit ad verba ex iustitia; quia consensum illum habet zelo iustitiae, ne scilicet peccet. Ad tertiam, dico quod non potest esse talem metu esse consensus sufficiens ad matrimonium; sed si timeretur peccatum in proximo; & hoc valde certitudinaliter, opus peccatum esset, si quis illam acciperet ne peccaret: & si acciperet tenetur matrimonium, quia esset consensus liber ex charitate. Sed nunquid tenetur ex necessitate salutis? Responsum, quare.

Vnus modus dicendi est, quod tenetur; quia quilibet tenetur de necessitate salutis salvare salutem corporalem, quantum potest, sine sui periculo, igitur a foriori salutem spirituales proximi. Alius modus dicitur est, quod non tenetur, quia ille proestando, quod non est causa sui mali, est iniurius a malo ipsi aliquod fecerit, quia ut dicit Aristoteles in Ethicis, Non quæ dicunt homines faciunt. Durum enim esset, quod propter verba illius mulieris, quis de necessitate salutis cogereatur nuocere, ubi ille foris ipsi intenderet religiosem ingredi.

Ad primum argumentum principale, non est simile propter tria. Primo, quia conditio baptizati efficitur melior, non sic matrimonio affecti. Secundo, quia voluntas superioris ratificat per talem consensum coactum aliquem heri simili Ecclesie; non sic autem in matrimonio. Tertio, quia in Baptismo non est ita proprie matrimonium, sicut adoptatio: potest autem bene sufficere minus de voluntario in adoptato, quam in contrahente matrimonio, unde non habet usum rationis, potest adoptari, sed non deponari. Ad secundum, fortis non est omnino impavidus, quia hoc est audax in nullo pavere: sed est impavidus, & paver, ut recta ratio dicit: dicitur autem ratio recta plus debere timere mortem, quam carcerem, & peccatum mortale, quam actum istum, alius displicibilem. Ad tertium, in inductione per terrores, multum est de involuntario, & parum de voluntario: & converso autem in inductione per blanditias, & debilitas: ibi enim multum est de voluntario, & parum de involuntario: quia in primo, si voluntas dimittatur sibi, statim resistit: in secundo autem, si jam allecta dimittatur sibi, statim prosequetur illud ad quod allecta est: & ideo non est involuntaria coactio per blanditias, sicut illa quæ est per metum & terrores: & ratio est, quia frequenter voluntas concordat appetitui sensibili, qui ab aliquo magis convenienti patiens, magis & magis inclinatur, & e converso patiens ab aliquo disconveniente, magis & magis fugit. Ad ultimum illud caput potest exponi de debere de congruo, non autem de necessitate

sitate præcepti: & ad illud, quod adducitur de fr. dico, quod ita loquitur Ius civile, sed Ius canoniam esse contrarium. Unde illud Pauli, *Fili obedite parentibus*, non intelligitur quo ad istud: quia in isto non tenetur filius obedire patri: quod autem adducitur de matrimonio spirituali; non est simile, quia non tantam auctoritatem habet pater corporalis super filium ad matrimonium carnale, quantum habet pater spiritualis super filium respectu matrimonii spiritualis: & ratio congrua est; quia hic efficitur contrahens melioris conditionis, non sic autem ibi.

DISTIN. XXX.

Circa trigessimam istam distinctionem duas quero questiones: & Primo.

QUESTIO PRIMA.

Virum ad contrahendum matrimonium requiratur consensus sequens rationem non erroneam, sive apprehensionem.

Quod non Gen. 29. de Iacob & Lia, in quam non consensit, nisi ex errore, credens eam esse Rachel: & tamen videtur fuisse matrimonium, aliquo copula carnalis fuisse fornicatio. Quod si excusetur cum per ignorantiam, licet non forte sufficientem, quia non invincibilem. Contra, saltem in crastino potuisset eam repellere, tanquam non suam. Præterea Genes. 27. Isaac ex errore benedixit Iacob, credens ipsum esse Esau, & tamen postea dixit: *Benedixi eis viris que benedixit*: ergo a simili in proposito. Præterea, Sacerdos credens baptizare unam personam, si baptizaret aliam, esset baptizata; ergo error non impedit, & pari ratione nec hic. Præterea, plus obest conjugii moralis malitia in conjugio contra legem divinam, quam peccata servitutis: sed apprehensio erronea quo ad istam malitiam, si sequatur consensus in istam personam non impedit contractum matrimonium: ergo nec error in conditione servitutis. Contra, Magister in littera.

Ad istam questionem dico ex secunda conclusione prime questionis distinct. 26. quod iste contractus est donationis liberæ, & voluntariæ, sicut dictum est distinct. precedentis; ignorantia autem & maxime illius conditionis, qua requiritur ad actum voluntatis causat involuntarium secundum Philosophum 3. Ethic. & secundum August. 8. de Trinit. c. 4. *Nihil est amatum, vel volitum, nisi prius cognitum*. Ex hoc sequitur breve corollarium, quod error, sive apprehensio erronea, quantum ad omnem conditionem requisitam per se ad contractum; facit contractum nullum esse. Sunt autem in genere tres tales conditiones, due ex parte personarum. Una quod hæc persona putetur esse illa. Alia quod persona serva credatur libera. Tertia conditio est, error sibi correspondens ex parte contractus,

puta si credatur aliam personam simili contractu contrahere, cum tamen in rei veritate non contrahat, quia non intendit dare, sicut alia intendit accipere. De primo errore patet, quia impedit omnem venditionem, & traditionem rerum, puta si ematur aurum, & venditor vendit aurum, ita hinc intelligitur, quod B. dat potestatem sui corporis, si alia det; alias nihil fit. Secunda conditio est hic specialis, quia hæc est permutatio potestatis corporis pro potestate corporis; servus autem non potest dare potestatem sui corporis liberæ, sicut illa e converso: & illa sciens iuramentum ejus, per consequens non consentit scienti in servum, nec vult commutare potestatem sui corporis pro potestate corporis quam servus non potest facere; quoniam non habet illam. Et ex hoc sequitur aliud corollarium, quod error conditionis melioris non impedit, nec servitute, sed non sit ignota. Tertia conditio generalis omni contractui est, quia si unus committat animo simplici, & alter dolo, utens signis contractus sine animo contrahendi, non est contractus, quia dicitur ibi principalior causa, scilicet actus mutus voluntatis, sine quo causa minus principalis, scilicet signum exterius non sufficit. Sed hic tria dubia. Primum, (a) esto quod aliquis ad exequendum libidinem dicat verba, animo tamen non intendens contrahere; alia persona simplici animo contrahens, nunquid obligatur? videtur quod sic, quia ex parte sua sunt tam consensus, quam verba, & ita tota causa obligatorum. Præterea, esto quod dolo contrahens exprimat alteri dolum suum, ita persona simplici animo contrahens non potest recedere a contractu, quia exponeret se periculo fornicationis; nec potest stare, quia non potest reddere debitum certitudinaliter ex parte sua, & probabiliter ex parte alterius, de quo præsumendum est melius, quia tunc exponeret se periculo fornicationis: ergo videtur in tali casu persona ista simplex esse perplexa. Ad primum dico, quod contractus matrimonium non claudit, & ideo si secunda persona non dat, nihil fit, ut dictum est in *1. quæst. conclusione 2. Do.* ut des; vel do, si des, & ideo illa non dat ita, nihil facit, licet ex parte sua non sit impedimentum majus, nisi ex consequenti: Sed de secundo est maior altercatio, quoniam dicitur, quod illa persona non potest reddere debitum; si tamen conscientia, de dolo alterius, nec recedere, quia exponit se periculo fornicationis, ut dictum est. Dico tamen breviter, quod nullus est perplexus in lege divina, etiam quocunque actu proprio posito; dum tamen non maneat aliquid peccatum mortale, per quod sit perplexus; ista simplici animo consentiens cum dolo, nec tunc, nec multo magis post, habet aliquem actum, per quem sit perplexa; ergo simpliciter patet sibi via salutis. Dico ergo, quod via tutor est non facere sibi conscientiam, quod alter dolo consentiat; immo quod tunc veraciter consentit, sed modo mentitur; & in hoc casu faciat, sicut vero conjugii. Si autem non potest tollere conscientiam, quam habet in verbo privativo alterius conjugis, ista

illa

illa conscientia peccat mortaliter reddendo debitum, quia fornicatur; non reddendo autem, & multo magis recedendo, exponit se periculo peccati mortalis, quia forte licet mentitur: & probabiliter est, quod nunc mentatur, quam quo laucientis fuerit in principio contractui; & tunc vel illa nescit sibi, quod suum est, vel si recedit, machatur sequendum Evangelium. In magnam ergo brigam ponitur contrahens cum dolo contrahente. Sed nunquid iste doloſus erit immanis? Refertur, stante illo dolo in sero conscientia, dicitur quod illi: quod nullo modo reddat, nec petat, quia fornicaretur: & cum hoc dicendum est sibi, quod de necessitate salutis tenetur fastidire peccator laſe, ut sibi reddat de suo quantum sibi ab illi: erat autem istius de jura corpus doloſi, quia commutavit corpus suum pro corpore illius, sicut qui veraciter contrahit cum alia, quod est servandum; & ideo tenetur ille doloſus commutare dolum in verum contractum. Sed esto, quod tempore intermedio contrahat cum alia veraciter. Respondo; servandum illud est cum satisfactione exteriori possibili, puta cum procuratore matrimonii convenientis, sicut dicitur *Exod. 22.* & de impossibilitate reddendi hinc, quod sibi debetur, est pensandum. Quid de dormiente cum virgine? Tenetur sibi ad certam restitutionem, recedendum motem dote, quam solent accipere virgines in patria illa. Si arguatur contra solutionem istam de errore, qui consistit in hoc, quod commutatur non est nisi secundum apprehensionem valoris commutari ad illud, pro quo commutatur. Contra hoc, aliquis potest aliquid dare, vel commutare expectans magnam sibi dari, cui tamen nihil reddetur, nec tamen propter hoc datio magna est nulla.

Respondo, quodam est datio non liberali expectans restitutionem futuram: quodam est exiguus dationem presentem concomitante u, que proprie commutatio est. Prima bene tenet, etiam si postea non sequatur reddio futuræ; quia in presenti fit transitio solum sub spe redditionis futuræ. Secunda, nunquam est, nisi sit statim reddio concomitans, quia contractus commutativus est conditionalis: & si non expectata conditio, tamen universaliter ex natura contractus subsistit, & contractus conditionatus non est non stante conditio.

Ad primum argumentum, sive Jacob possit excusari a peccato, si cognovit Liam prima nocte, sive non, non est magna vis, quia non sunt confirmatus; sed postquam apprehendit illam esse Liam, consentit novo consensu propter illa verba Libani. *Non est consuetudinis in loco isto, ut minores prius tradantur ad nuptias:* & ex tunc fuit uxor ejus: alias bene concedo, quod potuisset repudiare eam, sicut non suam. Ad secundum subditur tibi, quod post egressum Jacob, & ingressum Esau, Isaac spopore vehementi & ultra quam dici possit adamicans expavit: *Ea quis ergo &c.* & tunc subiungit: *Benedixit ei, quia bene dicitur:* ubi ex textu datur intelligi, quod fuerit rapus in illa admiratione vehementi: & in ea vidit Jacob esse justè benedictum, & ita licet illam benedictionem primo ab homine, & humana cautela extortam dedisset, tamen postea in extasi a Spiritu sancto

O o j

appra-

approbatam pronuntiavit, tanquam firmam subjungens erique benedictus. Ad aliud dico, quod non est simile de Baptismo ignoranter collato; quia ibi non est contractus mutus.

Si tamen aliquis ad solutionem hujus questionis acciperet rationem ex ratione Sacramenti, quod non posset conferri ab errante videtur probabile, quod errans in baptizando circa personam, non baptizaret, sicut nec in matrimonio. Sed ista ratio non est polita ad solutionem questionis: nec talis error quod sit A, vel B, dum tamen intendat conferre Sacramentum illi personæ, quæ præsens est; videtur impedire callitatem aliorum Sacramentorum, sicut hic impedit, non quod impediatur Sacramentum primo, sed quia impedit contractum donationis tacendam illi, cui non vult donare illud, quod hic datur. Ad ultimum dico quod malitia moralis non est aliquid per se requisitum, nec ejus oppositum ad istum contractum, & ideo non impedit ipsum, secus est de servitate propter rationem dictam in solutione questionis.

QUÆSTIO II.

Vinum inter Mariam, & Joseph fuerit matrimonium verum?

Quod non 27. q. 1. Sunt quedam. *Volentibus non solum nubere, sed velle nubere, damnabile est.* Præterea, *Numer. ultimo* habetur quod mulieres debebant nubere viris suis tribus; ergo Maria fecundam legem non potuit nubere, nisi viro de tribu sua; sed Joseph erat de tribu Juda, sicut habetur *Luca 2. Es quod es de tribu?* & *de domo David*: Maria autem erat de tribu Levi, quia cognata Elisabeth. *Luc. 1.* Præterea contrahens matrimonium in aliquid aliud consentit, quam in cohabitationem: quia hic frater, & soror possunt consentire: ergo in carnalem copulam, quia nihil aliud videtur addere matrimonium super cohabitationem: sed in illam non poterat consentire, quia voverat virginitatem. Contra, Magister in litera, & accipitur ex Evangelio *Matth. 1. Cum esset desponsata* &c.

Hic sunt duo videnda. Primo, quia ita est. Secundo, quod modo.

Primum patet ex auctoritatibus Magistri, qui ponit in litera, & ratione congrua ad hoc quia vel erat præceptum universale de omnibus, qui erant in lege illa de contrahendo matrimonio: quod videtur, quia pro benedictione erat fecunditas, & pro maledictione sterilitas (patet ex multis locis Scripturæ) vel non fuit præceptum generale, quod patet ex hoc; quod Hieremias, & Ioannes Baptista, remanserunt virgines: tunc beata, Virgini fuit datum speciale mandatum de contrahendo cum Joseph. Et ad hoc possunt esse rationes congruæ, quæ accipiuntur ab Ambrosio, super *Luc. 1. (a)* ut scilicet esset tellis virginita-

tatis Mariæ. Secundo, ut & etiam ipse non haberet occasionem mentendi de virginitate sua: quia secundum Ambrosium occasionem mentendi in desponsata habuisset, desponsata non habuisset; ut sic, tam testimonio, quam ex præsumptione magis crederetur tibi de virginitate, & de mirabili conceptione filii tui. Congruum etiam fuit, ut tibi de virginitate crederetur, ne notaretur iniamis, qui non putavit Christum ortum nisi fidem matris inquitur assumendam. Sciebat enim reverentiam esse Virginis verendam, & lubricam tamam pudoris: ideo maluit Dominus aliquos de suo ortu, quam de matris pudore dubitare.

Alia ratio ut esset in obsequium Virginis, & pro eo sive in Ægyptum eunt, sive rediunt, quam rationem tangit Origenes super illud *Matth. 1. Cum esset desponsata*. Alia ratio assignatur ab Ambrosio, ut diabolus falleretur. Sed hæc ratio videtur parvi valoris: quomodo enim non posset Diabolus videre virginitatem matris, si habuisset virum, sicut si non habuisset? debet ergo intelligi, quod non potuit hoc videre, quia non fuit permittit, licet naturalis potentia intellectus sui ponerit hoc videre, nec tunc ista ratio videtur magni momenti, quia æque fuisset prohibens, si non habuisset virum.

Aliæ rationes: quia Christus noluit incipere ab injuria legis, ne daret occasionem Iudæis, & Herodi persequendi ipsum, cum patris inupta lege damnetur: nec etiam virginitas sinistra opinione vitentibus daret velamen excusationis, quod ipsa quæque mater Domini infamata videtur: ita videntur bonæ congruæ ad propositionem.

De secundo articulo, dicitur quod Beata Virgo voverat virginitatem sub conditione, scilicet nisi Deus aliter disponeret, & ideo licet sibi matrimonium contrahere.

Contra, in omni voto quantumcumque absoluto videtur includi hæc conditio, *si Deo placeat*: quia nullus debet offerre aliquid Deo, veluti Deo, vel noluit, neque ordinat intendit sic offerre; ergo cum conditione ista sic intellecta fiat absolute votum. Dico ergo, quod absolute voverat virginitatem: quod Sancti consueverunt ex illo verbo factæ interrogationis ad Gabrielem: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognoscat?* Si enim solum non cognovisset sine proposito nunquam cognoscens, nulla esset questio: quia in posterum cognoscenda, si non esset sterilis, conceperit, & ideo fuit questio de modo supernaturali, quia similitudine disponeret, vel voverat nunquam sic cognoscendam a viro, & ad hunc intellectum exposuit Angelus respondendo, *Spiritus Sanctus superveniet, &c.* Quomodo ergo potuit contrahere matrimonium? Respondet, in contractu matrimoniali est mutua datio corporum ad copulam carnalem, non nisi sub conditione implicita, scilicet si petatur. Unde contrahentes cum proposito statim vovendi castitatem vere contrahunt. Hæc autem conditio de voto castitatis non præjudicat voto castitatis; posito etiam contractu matrimoniali nisi illa conditio ponatur in effectu; ergo ubi est certitudo simpliciter; quod nunquam ponatur in effectu, ibi in nullo præjudicat voto

voto castitatis contractus maritalis nonit: sed hic fuit talis certificatio. Ex quo equi habemus Mart. 1. quod Angelus iussit ut Joseph. *Noli timere accipere Mariam conjugem tuam*, multo magis. in no in dubitanter concluditur, quod ipsi per Angelum, vel immediate a Deo antequam desponsaretur Joseph, fuit creditus adhaerere edocta: Noli timere accipere Joseph virum iustum in conjugem: ecce enim Spiritus sanctus dabit eam tibi eisdem, & tellum virginicatis, qui tecum parati voto continent. & in multis tibi ad virginicatis custodiam congruentem obsequatur. Nec est mirum de ista probabilitate, quia quiddam fidem esse circa Joseph per visionem Angelicam, totum istam esse ratione Mariæ, quæ fuit immaculata in illa ineffabili & mirabili conceptione, scilicet unigeniti filii Dei. Exempla in istis potest haberi *Extra de verb. sign. Exii. & est hodie in G. lib. ubi dicitur* fœderaliter, quod retento dominio concedere aliis usum non est inutile, quia usus ille necessarius est ut in usus. Et a simili in proposito concedere potestatem sui corporis ad talium actum, si patur, retento tamen usu, quia certum est, quia ab illo non pteretur, non est inutile. Hoc tamen exemplum patitur calumnia, quia non ita videtur, quod usus possit reservari dominio gradui, quia non ita videtur, quia pollerius magis traditur sine priori, quam e converso: sed quo ad hoc, videlicet quod alius potest competere unum sine alio: in proposito autem nec usum retinuit nisi auctoritate sua, sed certificata fuit, quod Spiritus sanctus usum illum retineret, ita quod nunquam ille alius cui talis usus debeatur, exigetur. Aliud exemplum. Si quis contraxisset sponsalia cum iuramento, postea novisset virginitatem, videretur consulendum illi, quod consummaret sponsalia contrahendo de facto, ut servaret fidei iuramentum; & tamen ut servaret votum scilicet ante consummationem debet anulare ad Religionem: ergo isti licet date potestatem sui corporis conjugii, vere contrahendo matrimonium ratum, & tamen cum intentione nunquam dandi usum, quantum est ex parte sui, etiam sine hoc quod fecit illum nunquam petiturum talem usum; ergo multo magis licet se contrahere, si sciet nunquam prædictum conjugem petiturum. Præterea, a adultera habet potestatem alterius conjugis, quia per matrimonium fuit sibi data, & indecibiliter; tamen non habet, nec habere potest usum corporis illius propter peccatum in suum; ergo peccatum potest perpetuo prohibere usum flante potestate datur in matrimonio: ergo multo magis Spiritus sanctus propter aliquam causam honestam hoc potest.

Ad primum argumentum principale, dico, quod illa auctoritas debet intelligi de volentibus nubere secundum communem legem; non autem de illis, quibus constat contridicaliter, quod nunquam usus sequens talem actum, pteretur. Ad secundum potest dici, quod illa lex fuit data propter filias Salphad; & hoc ne transferretur possessio de tribu in tribum, ut patet ibidem, *Namen ultimo*; ergo non obligavit nisi multas illas, ad quas devolvebatur hereditas paterna, sicut ad filias devoluta fuit patre mortuo. Maria autem non fuit hæres, ideo licuit sibi nubere alterius tribus. Alter potest di-

ci, quod Maria fuit de utraque tribu, scilicet Juda & Levi: de tribu Juda ex parte patris, & de tribu Levi ex parte matris, siquidem Joachin descendit ex Nathan filio David, sicut patet per Damasc. cap. 90 ubi ponit Genealogiam sanctæ Mariæ; illa autem Anna præsumitur fuisse de tribu Levi, quæ scilicet erat mater Mariæ, & per ipsam esse Elisabeth cognata Mariæ. Istud etiam primum de cognatione Juda probari potest, per hoc quod Evangelium dicitur Christum fuisse de tribu Juda, deducendo Joseph ex illa tribu: quod non esset verum, nisi Maria esset de illa tribu; & hæc rationem tangit Hieronymus, super Math. in principio.

Ad ultimum patet 2. *ar. quæ* quia consensus fuit est in traditionem mutua potestatis corporum ad prolem procreandum, & per consequens in ultimam, si patet: sed hic fuit certitudo, quod nunquam usus iste a conjugio pteretur.

DISTIN. XXXI.

Circa trigésimam primam Distinctionem unam tantum quæro questionem.

QUESTIO UNICA.

Utrum sint tria bona in matrimonii, quæ Magister ponit in littera scilicet fides, proles, & sacramentum?

Quod non quia Sacramentum est formaliter in se bonum; ergo non est aliis bonis bonum Præterea, sicut & adulterium potest esse Matrimonium, ubi tamen non est bonum in fidei. Præterea, cum sterili potest esse matrimonium, ubi non est bonum in proli. Præterea, cum in matrimonio sit Sacramentum, non est bonum in parte matrimonii, quia idem non est per id. Contra Magister in littera.

Hic dicitur, quod contrahens matrimonium obligat se ad copulam carnalem, saltem fidei conditione, si pterat, & certitudo de non potendo in partem finis habetur. In isto autem in acta privatur homo in quo bono, scilicet usu rationis secundum Philosophum. 7. *Et hic. Tullius* inquit, *actus furatur incitetur sapissime sapientis*. Unde Augustinus 14. de civit. cap. 16. *Voluptas, quæ maior in corporis voluptatibus nulla est, in ipso momento temporis, quo ad eas pervenitur extremam; pene omnis acies, & quasi vigilia cogitationis obruitur*. Nullus autem secundum istam rationem debet se obligare ad aliquid, in quo tantum malum patitur, nisi fit sibi aliquid bonum compensans; ergo nullus debet contrahere matrimonium, nisi sine aliqua bona reconpensa istam ipsam usum rationis; & hæc dicitur a Sanctis excelsam illam actum carnalem; ista autem sunt bona fidei, proli, & Sacramentum.

Contra hoc, quia in ista innocenti fuit matrimonium habens ista bona, nec tamen fuit tunc potest, ut excelsam illam a tum. Præterea, in matrimonio Joseph & Mariæ non oportuit ponere excelsam.

excusantia ista: nec universatim in spirituali matrimonio, videlicet, cum pari voto castitatis conjugum. Præterea, multo magis privatur homo usu rationis per somnum, quam per actum illum; & hoc tam intensive, (Unde secundum Philosophum. 1. Eth. *Falsis non difert a misero, nisi secundam mediocritatem vite, scilicet in vigilia*) quam etiam extensive, quia somnus diu privat; ille autem actus, quasi momentaneus; ergo nullus secundum rectam rationem debet se exponere somno, nisi essent bona excusantia & majora istis, quod tamen non conceditur.

Dicitur, quod sunt hæc bona excusantia, scilicet: necessitas nature; & confortatio organorum; quia sine somno esset nimia fatigatio virtutum sensitivarum; & per consequens impedimentum in intellectu, quia intellectus impediatur phantasia impedita. Aliter dicitur quod non patitur quæ proprie damnium in somno, sicut in isto actu: quia post somnum vigoratur intellectus, post actum istum habetur, & quod per istum actum non tantum privatur quis illo bono, sed redditur minus aptus, vel habilis ad illud, & alia post actum illum; oppositum autem est de somno.

Ad questionem ergo dico quod secundum Philosophum 5. Met. c. de perfecto, bonum & perfectum idem est: duplex autem est perfectio rei, scilicet intrinseca ut forma; & extrinseca ut finis. Ad hoc etiam potest esse duplex finis, scilicet remotus, & propinquus; & remotior est realiter principalior, quia ad illum ordinatur propinquior. Accipiendo ergo matrimonium pro illo vinculo de relicto ex primo contractu, forma ejus est indissolubilitas, sicut actum est in 1. quest. concl. 1. & ista indissolubilitas dicitur Sacramentum pro eo, quod signat indissolubilitatem conjugationis Christi, & Ecclesie; ergo Sacramentum, ut hic accipitur, est bonum intrinsecum matrimonii, quia ejus prima perfectio, & formalis. Hæc autem ordinatur ad actum carnalem nutu reddendum, si pertinet; quæ redditio iusta est ex ista obligatione nutu præcedente: ergo iustus matrimonium fides, id est fidelitas sine iustitia ad actum, ad quem conjuges nutu obligantur, est ejus bonum extrinsecum sicut finis propinquus. Ultimo iste actus ordinatur ad procreandum prolem debite vel religiose educandam; ergo proles religiose educanda, si sequatur, est bonum extrinsecum matrimonii, tanquam finis principalis. Sic ergo patet quomodo Sacramentum, ut hic accipitur, est bonum matrimonii primum, & intrinsecum, & forma: fides, id est, fidelitas in iuste reddendo actum debitum, est bonum ejus, ut finis proximus; & finis principalis: bonum proles est ejus bonum extrinsecum, ut finis ultimus, sed principalis. Sed propter argumenta videndum est, quomodo hæc tria sunt in quolibet matrimonio. Non enim videtur esse bonum Sacramenti in matrimonio rato non consummato: quia illud est dissolubile per Religionis ingressum, sicut patet *Extra de regularibus Ad Apostolicam*, nec bonum proles videtur esse ubi est impossibilitas ad susceptionem proles; nec bonum fides, ubi non servatur fides, ut in adulteris. Respondeo Sacramentum ut est bonum matri-

matrimonii (sicut dictum est) non accipitur pro Sacramentum novæ legis, quia illud est sensibile: ista autem indissolubilitas est quid spirituale in mentibus contrahentium. Sacramentum etiam matrimonii statim transit, quia consistit in fieri; ista autem indissolubilitas manet; & est in esse quieto, non in fieri. Sacramentum etiam est dispositio ad gratiam in digne suscipientibus; non autem ista indissolubilitas: hoc enim est intrinsecum bonum omnis matrimonii novæ legis; ita quod impossibile est esse matrimonium formaliter sine illo; quod est forma eius; sed alia duo bona non sunt intrinseca matrimonio, nec necessaria ibi formaliter, sed sunt ibi necessaria in obligatione, & virtualiter: bonum quidem fidei servanda in actu reddendo conjugii, quod sum est, & non dando alteri alienum: est enim necessarium in obligatione; & quantum ad negativam, falsum est ibi obligatio semper; & ad semper; quantum autem ad affirmativam, dicitur in sequenti distinctione, & ideo non servans fidem, peccat mortaliter. Tertium bonum, scilicet proles est ibi in obligatione sub conditione, si eveniat ut suscipiatur gratanter, & religiose educetur; ideo est ibi sub obligatione pro semper, & ad semper: non impedit illud bonum studiose. Ex his ad instantias. Ad primum dicitur uno modo quod indissolubilitas manet usque ad mortem. Quod autem dicit Apost. 1. Cor. 7. *Si dormierit vir ejus soluta est mulier a lege matrimonii*: dicitur esse verum de morte civili, non tamen de morte carnali; quia iste actus non competit nisi viventi vita civili, profertus autem vitam religiosam, mortur civiliter. Contra hoc matrimonium est consummatum, et est indissolubile omnino usque ad mortem, ita quod si conjuges etiam pari voto continentur, non dissolveretur vinculum inter eos etiam per ingressum Religionis; ergo secundum istam viam indissolubilitas ista competet matrimonio, non ex contractu matrimonii simpliciter, qui est dicto mutua; sed ex actu carnali superaddito; quod non videtur probabile, quia iste actus non est aliquid novi contractus, nec per consequens aliquam novam professionem Religionis non dissolvitur vinculum conjugale. Sed si arguitur, quod ipsa manens in seculo potest alteri nubere, & esse uxor ejus, & ita erit simul uxor duorum. Respondet, quod hoc non est inconveniens, ita tamen quod unus tantum spiritualiter, scilicet vinculo spirituali alterius spiritualiter, & carnaliter: esset autem inconveniens, quod esset duorum simul carnaliter; & secundum hoc habere consequenter concedere, quod una posset esse uxor centum simul illo vinculo spirituali: & tunc matrimonium, unde matrimonium, non determinaret, quod una esse unus, nec illa iustitia commutativa, quæ ibi requiritur: nec videtur, quod illa copula carnalis sequens, aliquam novam iustitiam commutativam tribuat. Tertio modo dici potest quod in matrimonio rato etiam si continentur intendendo non consentiendo in carnalem copulam, sed statim ad Religionem avolare ante consummationem, non est accommodatio, sed permutatio potestatis, non ad tempus sed pro usu perpetuo: alioquin non esset veteris matrimonium nove

novæ legis, & ex datione ista oritur vinculum indissolubile, nisi per mortem naturalem alterius conjugum, vel per revocationem, seu relaxationem illius, qui statuit hoc esse se indissolubile. Christus autem, qui istam indissolubilitatem induxit *Matth. 19.* reprobat pro lege sua repudiium Mosaicum, ipse relaxavit istam indissolubilitatem, & quando alter conjugum convertitur ad Religionem. Unde Ecclesia nunquam attentasset post matrimonium rata non consummata, licentiam alterum ad Religionem, altero in mente in seculo, nisi Christus hoc introduxisset. Hæbetur autem hoc ex factis Christi vocantis Joannem Apostolum, & Evangelistam ad Apostolatum a nudis. *Joan. 2.* cuius exemplum imitati sunt sancti Petrus, Alexius, Theodorus, & alij. Nec tamen illa veritas alit erit finalis ordo dorum, sed tantum secundum, quia vinculum ipsius ad primam dissolutum est per relaxationem Christi. Non autem præcipit per talem, vel talem mortem ejus, quia dissolutio, que est per mortem, est per defectum alterius extremi, nec requirit specialem relaxationem a legislatore. Hæc autem relaxatio Christi rationalis est, quia rationabile est obligationem ad minus bonum commutari in obligationem ad majus bonum, ad eo qui habet auctoritatem commutandi. Professio autem in Religione est obligatio ad majus bonum, quia ad idcirco. Unde & Christus statum virginis intelligit non tantum per ceteram actum, sed cum proposito continentis perpetuo, & istum prætulit statui conjugali. *Matth. 19. Sane eunuchi, qui se castraverunt propter regnum celorum, qui possunt capere caput.* Unde hæc castitas divisa contra conjugalem dicitur habere iterum continentium, illa vero trigonarum, secundum Hieronymum contra Iovinianum. Si querat an ista indissolubilitas conveniat matrimonio Evangelico, propter rationem Sacramenti? Dico quod in lege naturæ nullus indissolubilis, & tamen tunc non fuisse proprie Sacramentum amicum contractui matrimonii, & Christus potuisset istam indissolubilitatem præcipere in matrimonio suæ legis, licet nullum Sacramentum adinvenisset illi contractui. Potuisset etiam Sacramentum adungere contractui, ex quo tamen contractus non vellent nasci vinculum indissolubile, si voluisset repudiare Mosaicum approbare; est ergo ista indissolubilitas domino superiori determinante contractum debere fieri pro semper, & obligationem debere sequi pro semper nisi ipsemet in aliquo casu dispenset. Ad hoc etiam consonat ratio naturalis recta. Ex ista solutione sequitur corollarium notabile, quod contractus sub aliqua conditione repugnante alicui istorum trium bonorum, nihil faciunt. Pars contra primam, accipio te in meam, donec occurrat magis placens. Contra secundam, accipio te in meam, ita ut non teneat tibi servare fidem. Nec affirmative ad reddendum, nisi quando volvero. Nec negative, nisi postquam pro libito meo alteri conjugi.

Contra tertium, accipio te in meam si procuraveris venena feritatis, vel confentias mecum in procuracione talem venenorum. Et ratio quare isti contractus non sunt matrimoniales, est, quia non tenent, nisi sub illa conditione, cum sint conditionales: sed impossibile

bile

bile est, quod sint matrimonii sub illa conditione, quis repugnat contractui matrimoniali: immo nullos contractus est, quia ille non potest dari se contra præceptum superioris, prohibito autem superioris est de translatione sub illis conditionibus: quia præcepti translationem, & que debet fieri sub conditionibus oppositis fieri. Unde quicumque attentaverit, non solum peccat mortaliter, sed obligatur ad reddendum ad omni usu mutuo virtute talis contractus.

Ad argumenta. Ad primum patet, quod ista non sunt tria bona Sacramenti matrimonii: illud enim est quoddam figuræ concomitantis contractui; sed fuit tria bona matrimonii vinculi indissolubilis maxime post contractum; & non est inconveniens illud esse bonum aliis bonis, & esse bonum uno istorum tanquam bonitatis intrinsecæ, aliis tanquam inibus propinquis & remotioris, seu principaliori.

Ad secundum patet ex solutione quæstionis, quia bonum fidei est semper in obligatione, licet non in executione.

Ad tertium patet per idem, quia obligatio non est absolute ad bonum proli, sed sub conditione, si eveniat; ad gratiam suscipiendum, & religiose educandum, & ad non protractandum studium oppositum, scilicet ne eveniat: tamen secundum veritatem ubi est certa impossibilitas ad bonum proli, non videtur actus ille conjugalis nulum excusari per istud bonum, nisi forte dicas quod miraculo se Deus daret fecunditatem sterili: sed si nec illud est probabile, nec intentum ab illis utentibus tali actu, alia duo bona excusant, & tunc matrimonium est ibi tantum ut in remedium, non autem ut in officium, de quo dictum est *dist. 26. in solutione quæstionis.*

Ad ultimum patet, quomodo æquivocatur de Sacramento, quia ut est nomen bonum matrimonii; non est formaliter nisi indissolubilitas illius vinculi, vel obligationis; ut autem est Sacramentum matrimonii, est inquam sensibile gratiæ collatæ digne coarctantibus matrimonium ad conjunctionem gratiam æstimatum.

DISTINCTIO XXXII.

Circa trigessimam secundam Distinctionem quero unum.

QUÆSTIO UNICA.

Virum sit simpliciter necessarium in matrimonio reddere debitum petenti?

Quod non: nullas obligatur simpliciter ad peccatum mortale: sed reddere illud debitum est peccatum mortale; tum quia privat se maximo bono, scilicet actu rationis, quod est majus bonum quam actus virtutis agens autem actum contrarium actui virtutis, vel actum vitiolum, peccat mortaliter; sed private se actu virtutis, est peccatum mortale; ergo & private se actu rationis, quod contingit in actu illo; tum, quia si non esset contractus matrimonii, talis actus esset peccatum mortale; sed nullus potest seipsum licentiarum, & per

et.

consequens ex actu suo proprio, non licet sibi, quod prius non licuit: contractus matrimonii est actus istorum. Præterea, contrahens matrimonium, antequam consummet, si iniret Religionem, non tenetur reddere debitum, & tamen tunc est coniux. Et si dicas mortuus est civiliter. Contra, ante professionem non est sic mortuus, & tamen illo tempore non tenetur reddere. Præterea, tempore observationis, & orationis sacrae & jejunii, non tenetur quis reddere debitum, quia tunc esset indispositus ad comedendum carnes agni, sicut habetur in litera; sed nullus fit inidoneus ad Eucharistiam propter actum illum, ad quem necessario obligatur. Præterea, in loco factio, non tenetur quis reddere, quia majus malum sequeretur, quod vitaretur, scilicet interdictionis loci, quod est malum commune quo ad multitudinem; & malum quodammodo reducibile in idem, cujus cultus impeditur in loco illo. Contra 1. Cori 7. *Nolite fraudare invicem, nisi ex consensu ad tempus, & vir uxori debitum reddat, & uxor viro, & probat ibi, quia vir non habet potestatem corporis sui, sed uxor, & converso similiter.*

Ad questionem dico, quod reddere debitum conjugale potest intelligi dupliciter, vel propter duplicem finem, sicut matrimonium duplici de causis est institutum, ut dictum est supra q. 1. de matrimonio. Est propter primum finem, scilicet bonum proles, reddere est dupliciter laudabile. Uno modo, quia ad finem laudabilem, scilicet ad bonum proles. Alio modo, quia in se est actus justitiae reddendis illi, quod suum est, quia ad finem, ad quem debet esse. Propter secundum finem, scilicet causa vitanda fornicationis est laudabile tantum secundo modo, scilicet, quia actus justitiae, illud tamen iuste redditum non esse iustum, nec illi debetur reddi, nisi Deus dispensasset propter prinitatem hominis post lapsum. Præciudicando ergo primum bonum laudabile, scilicet bonum proles, si quaratur de redditione debiti universaliter ex obligatione conjugii. Dico quod est actus præcepti affirmativi explicantis iustitiam commutativam: præceptum autem affirmativum obligat semper, sed non ad semper, sed pro quando actus potest esse debite circumstantiatus. Et ita hic in genere potest aliquis iuste non reddere debitum conjugii dupliciter. Uno modo, si conjux amisit jus petendi, vel non habet jus petendi pro tunc. Alio modo, quando obligatur ad non reddendum vinculo fortiori. Primum contingit in fornicatione conjugis, maxime si aker tantum fuerit fornicatus: tunc enim innocens potest lapsum, si sibi publice confiteatur, repellere, & amittit lapsum jus petendi, pro eo quod non servavit fidem: & ideo non est necessarium sibi fides servanda, saltem affirmative. Si autem uterque lapsus sit, tunc paria crimina pari vindicta sunt delenda, sic non habet jus petendi statim post matrimonium ratum, licet adhuc non auferatur, quia nondum peccavit, eo quod post matrimonium ratum licet intrare Religionem: nec oportet statim, sed ad tempus potest stare in saculo, & deliberare, & si teneatur statim reddere, teneretur facere se in habitum ad Religionem. Sed esto postgressum Religionis mulier remaneas in saculo

lo non continet, vel timetur ne continere velit, nunquid vir profusus extrahendus est de Religione, & sibi reddendus? 33. *quæst. 9. habetur expresse, quod qui uxorem suam velare permisit, aliam non accipiat sed similiter conveniatur.* Sed contrarium videtur expresse haberi Extra de conversione conjugatorum. cap. 1. *Laiicus uxoratus, qui de licentia, & permissione uxoris Religionem ingressus professionem fecerit, uxore in saculari habitus vel in saculo permanente, nec transfuse ad Religionem, aut perpetuam continentiam non vocetur; dicimus, quod nisi uxor ad Religionem transierit, aut castitatem perpetuo servare promiserit, vir potest & debet de monasterio revocari.* Si autem dicatur, quod debet intelligi, quando mulier non renunciat juri suo, sed tantum ad intelligi, quando mulier non renunciat: quid est contra planum sententiam litera, quia habetur ibi, quod si de licentia, & permissione uxoris monasterium ingressus professionem fecerit, quid de stricto rigore esset faciendum? an illa compellenda esset ad continentiam? an ille extrahendus? in casu isto, quia scilicet ignorante Episcopo factum est. Sed præfentibus presbyteris, & monachis, dubium est; quia ista videtur renuntiatio juri suo perpetuo, quantum ad debitum petendum, licentians eam publice ad proficiendum in Religione, non enim talis renuntiatio requiritur necessario, quod fit de factu Episcopi: si ergo renuntiatio sufficeret, nihil juris habet illa ad repetendum eum. Similiter coactio ejus ad continentiam est, aliquid licitum, & licet personale, tamen debitum ex illa licentia data viro; coactio autem viro ad standum cum uxore videtur ad illicitum inducere, quia ad peccatum mortale, eum ille vocat castitatem, & potuit vocare: quia licentians. Saltem de hoc cautum est in regula Fratrum Minorum, ubi de his qui volunt vitam illam accipere dicitur, *si uxores non habent, vel si habent, & jam monasterium intraverint uxores, vel licentians eis dederint auctoritate diaconum Episcopi, voto continentiam jam emisso, & illius sint etatis uxores, quod non possit de eis oriri suspicio, dicant illis verbum sancti Evangelii &c.* Unde prætermisissis istis conditionibus, scilicet voto continentiam emisso, vel saltem licentia data auctoritate diaconum Episcopi, videtur quod hodie fieret secundum illud capitulum, scilicet quod vir extraheretur, & redderetur uxori. Et tunc quando dicitur, quod ipsa dicitur renuntiare juri. Respondeo, non sufficienter, & perinde quantum ad forum Ecclesie, quæ determinavit modum debitum illius renuntiationis per votam continentiam emissam, & licentiam datam auctoritate diaconum Episcopi. Et quod tangitur de peccato mortali ipsius revocati, potest dici quod tenetur non petere, quia renuntiavit juri suo, quantum in se fuit, & debet reddere, quia non potuit renuntiare juri alieno. Et quia putavit se absolutum a jure illius, ideo pro tunc non peccavit: tamen quando constat sibi per Ecclesiam, quod non fuit absolutus a jure uxoris, tenetur sibi reddere illud, cui non potuit renuntiare. Secundus casus est, quando obligatur fortiori vinculo ad non reddendum, puta si vergat in detrimentum proprietatis incolmitatis

tis: tenetur enim magis diligere propriam incolumitatem, quam istud debitorum alteri conungi. Vel sit causa occasionis factus in utero pregnantis, vel sit causa abortus. Ad hac enim cavenda tenetur fortiori vinculo, quam ad reddendum debitum sibi. Ubi ergo est probabile periculum de extinctione, autis, vel quod nascatur abortus, non tenetur reddere. Consimiliter ma. et. præcepto tenetur non agere; unde proles nascatur leprosa, vel quod nascatur abortus, quam pro non nasci acere voluntati multetur, pro quando ut in pluribus puer nascatur leprosus; unde non sine causa in lege. Mosca. accedens ad mulierem menstruam debuit mori, nec mors in sibi habetur ibi, nisi pro peccato mortali, & gravi: nec est probabile, quod in lege Evangelica, quæ est lex castitatis sit minus prohibitus ad menstruam accedere. Si obijciatur, ergo leprosa non debet sanus reddere debitum, quia & est contra bonum proles, quæ nascitur leprosa, & contra incolumitatem propriam, quia potest ex tali actu incurere lepram; cuius tamen oppositum habetur. *Extra de conjugio leprosum. cap. 14. ubi habetur. Mandamus, ut uxores virorum, & viri uxores, quæ lepra mortalem incurant, sequantur, & eis conjugali affectione ministrant. Et ad hoc eis facilius exhortationibus inducere non possunt. Si vero ad hoc induci non poterunt, iniungat eis, ut uterque continuiam servent. Quod si mandatum tuum sermone commemorat, vitulo excommunicationis astrigat, & cap. sequenti. Si virum, vel uxorem prosum fieri contigerit, & inferni a sano carnale debitum exigat, generi præcepto apostoli quod exigitur, si servandum, cuius præcepti in hoc casu nulla exceptio invenitur.* Respondo, quod licet conjugii leprosa. conjugi sanus, vel leprosus debeat reddere debitum secundum illa capita, tamen non sequitur, quod tempore menstruationis, quia ibi non est contra bonum proles, quod procreetur leprosa; immo magis est contra bonum proles, quod nunquam procreetur de ipsa matre, si propter lepram vitetur, hæc autem est non procreabitur tempore menstruationis, procreabitur tamen postea tempore competenti, & tunc sana, vane autem leprosa. (a) Si autem obicias, de periculo lepræ in sano reddente, postea dicit quod in illa conjunctione non est probabile lepram incurti, sed diuturna cohabitatio non præcipitur, quia ex illa potest sanus infici ab infirmo: esse etiam quod dicitur ex tali conjunctione infectio lepræ in sano reddente, scilicet ex frequenti quoties leprosa preterit. Dico quod ad talem peccatum est obligavit in contractu matrimonii, unde & alicubi Sacerdotes expressè ad osium Ecclesie exprimitur sicut.

Ad argumenta. Ad primum nego minorem. (b) Ad primam probationem, sicut quod perpetuus usus rationis est majus bonum, quam actus virtutis, & ideo qui per aliquem actum privaret se sic usu ra-

tion-

a. h. Mirabile contra conjugatos, quorum alter habet mortuum gallicum. b. B. De hoc vi. Doc. in 3. distincti. 15. quest. unid.

tionis, peccaret mortaliter; immo mortalissime; sed earentia usus rationis pro momento non est tantum malum, sicut actus oppositus actui virtutis, hoc quodcumque privans usu rationis, ad tempus, est peccatum: nam nimia tormenta ita in pedine utrum rationis, sicut voluptates, & tamen Man. yres scienter se exponens talis tormentis non peccaverunt, sed meruerunt. Ad secundam probationem concedo, quod illis ante contractum non liceret talis actus, licet tamen post contractum. Non quod ipsi seipsos licentiarie possint, sed faciunt quendam actum, quo factus Deus licentiarie eos ad quendam actum sequentem, ad quem non licentiarie sine illo prævio: & ista responsio videtur bene persuasiva, quod iste usus non est illicitus, est sola iustitia, quæ voluntate propria dicit se mutuo, sed adveniente approbatione superioris. Ad secundam patet ex solutione, quod conjux non habet pro tunc jus petendi. Ad tertium, Apostolus non dicit absolute abstinendum tempore facti, sed consulit ad tempus, ut vacent orationi, & iterum reducantur in seipsis, ne tenent eos sathanas. Et quod adducitur de Hieronymo, & ponitur 33. quæst. 4. *Quæcumque uxori debitu reddidi, non potest carnes agni dære.* Respondo, non potest omnino cum reverentia debita. Et cum dicitis, non excluditur aliquis propter actum præcepta communicando; nego, quia aliquis actus præceptus est, propter quem iste est minus dispositus ad reverentem petendum Eucharistiam. Si tamen loquaris de excludi ex necessitate præcepti; concedo quod non, quia non video quomodo propter hoc solum peccaret mortaliter, si perciperet Corpus Domini. Ad ultimum dico, quod in loco facti regulariter abstinendum est, quia non statim imminet periculum fornicationis, quin statim committi possit in loco non facti: si tamen diu oporteret eos commanere in loco facti, negaret aliquis istum peccato, si redderet debitum ubi petitur. Quod adducitur de interdictio loci; diceretur forte, quod propter actum occultum non est locus interdictus solum publice, ut oporteat cultum divinum ibidem publice prætermitti.

DISTINCTIO XXXIII.

CIRCA istam trigessimam tertiam Distinctionem, in qua Mariæ agitur de matrimonio antiquorum Patrum. Quæro de bigamia primo. Et secundo de repudiatione uxoris. Circa primum quæro duo. Primo, quantum ad legem naturæ, vel Mosicam, utrum fuerit aliquando licita bigamia. Secundo, quantum ad legem Evangelicam, utrum bigam sit ante Baptismum, post Baptismum, ad factos ordines promovetur.

QUESTIO PRIMA.

Utrum fuerit aliquando licita Bigamia?

Arguitur quod non: quia bigamia est contra legem naturae: quod probatur; tum ex illo verbo Genes. secundo; *Erunt duo in carne una*; ubi expressit legem naturae de matrimonio: non ergo plures quam duo: tum ex Glossa quadam intellicenti de Lam ec. *Accepti uxores duas &c.* ubi habetur; quod iste primus induxit bigamiam, quae est contra legem naturae. Praeterea (ut ita loquar) bivinitia nunquam licuit, ita quod mulier duos viros haberet; ergo nec e converso. Consequenter probatur, quia ad actus conjugales aequaliter iudicantur. *1. Corinth. 7.* Contra; *Gen. 16.* Abraham habuit Saraiam; Agar; & Cethuram; & de Jacob *Gen. 29. & 30.* qui habuit quatuor uxores; & de David *1. Regum 1.* Non est autem probabile quod isti sancti Patres in tali copula fecerint aliquid illicitum; ergo. Praeterea; Augustinus de bono conjugali vestis finem; *Antiqui iustis non fuit illicitum, quod pluribus feminis uterentur; neque contra naturam hoc faciebant, cum causa zigendi hoc facerent; neque contra legem; neque contra morem: quia eo tempore nulla lege erat prohibitum.*

Hic primo videndum est, quid requiritur ad strictam iustitiam commutativam in contractu matrimonii; & hoc ex parte contrahentium; & quid ultra hoc additur ad completam iustitiam in tali contractu, & hoc ex parte superioris. Secundo, quid in casu sufficeat ad iustitiam quantum ad istam materiam; de qua quaeritur; & qualiter istud sit, sciens fiat complete iustum. De primo dico; quod in omni commutatione quantum est ex parte commutantium & commutatorum, stricta iustitia requiritur aequalitatem commutantium; quantum possibile est; & hoc ad illum finem, propter quem commutatur; ista autem commutatio in contractu matrimoniali fit propter duas causas. Una scilicet propter procreationem prolis. Alia in teredium vitandae fornicationis. Quantum ad primum; corpus viri est maioris valoris, quam corpus mulieris; quia pro eodem tempore idem vir potest plures fecundare; quam eadem mulier posita videtur concipere. Quantum ergo ad istum finem de stricta iustitia, videtur bigamia licita, ut vir cum tot corporibus mulierum corpus suum commutat; quot potest fecundare, eo modo, quo est eis possibile fecundandi; nec tamen in statu innocentiae; quando matrimonium fuit practice in officium; fuisse bigamia; quia non fuisset tunc necessitas, quod vir commutaret corpus suum pro pluribus ad plures proles procreandas: quia pro simplicem commutationem unius cum una fuisset sufficiens procreatio; & nec vir; nec mulier fuisset tunc sterilis. Quantum ad secundum finem, qui tantum est pro statu naturae lapsae, scilicet pro fornicatione vitandae, aequalis valoris sunt corpus viri & mulieris; ideo de stricta iustitia pro statu naturae lapsae considerando contractum istum, ut est ad utrumque finem; requiritur commutatio unius cor-

poris

poris. Et addo, quod completio iustitiae in ista commutatione, non est nisi ex auctoritate superioris instituentis, vel approbantis talem commutationem: quia etsi res aliquae sunt inferiorium dominium; tamen commutatio earum licita & iusta, talis vel talis determinatur a legislatore: & multo magis in proposito, & de corporibus in commutatione ad Deum: ipse autem instituit & pro statu innocentiae, & pro statu naturae lapsae regulariter istam commutationem debere fieri unius cum uno. In hoc ergo est completa iustitia.

De secundo articulo dico, quod dispensatio est juris declaratio, vel juris revocatio. Potuit ergo Deus legem istam de commutatione ista, vel declarare; vel in aliquo casu revocare; & hoc rationabiliter in casu illo quando magis bonum provenit ex revocatione, quam ex obligatione, seu observatione; tunc autem quando erat necessitas multiplicandi genus humanum ad cultum divinum; puta quia pauci erant cultores Dei, necessitas fuit ut multiplicarentur cultores Dei, quantum posset, quia in sola successione eorum mansit fides & cultus divinus; ergo pro tunc rationabile fuit dispensare, ut unus commutaret corpus suum pro pluribus corporibus mulierum ad maiorem multiplicationem cultorum Dei, quae sine hoc non fieret. Sic autem fuit dispensatum; ut praesumitur, & de Abraham, & quibusdam aliis Patribus. Qualiter autem ibi salvabatur iustitia, considerando contractum ex parte contrahentium; (a) declaratur sic. Quando aliquid ordinatur ad duos fines, principale scilicet & minus principale, rationabile est uti illo, eo modo, quo magis valet ad finem principalem; licet per hoc aliquid detrahatur fini minus principali. Exemplum, cibum valet ad duo, scilicet ad delectationem, quae est minus principalis, & ad nutritionem; quae est magis principalis secundum recreationem; & conveniens est, ut aliquis utatur cibo, eo modo quo magis expedit nutritioni, licet in hoc detrahatur delectationi: ita contractus iste matrimonii, & est ad bonum prolis, ut ad finem principalem, & ad vitandam fornicationem, ut ad finem minus principalem; ergo secundum rectam rationem debent contrahentes sic commutare, ut commutatio plus valeat ad procreationem prolis, licet minus valeat ad istam redditionem. Sed hoc fit in commutatione unius corporis viri pro pluribus corporibus mulierum; & sic hoc absolute faciendum est in casu necessitatis, quia quando est valde necessarius finis principalis, negligendus est finis minus principalis. Et ex hoc patet quomodo, ex parte partium est iustitia, quia secundum rectam rationem utraque pars debet velle aliquid de jure suo dimittere in commutando & recipiendo permutationem, in comparatione ad finem minus principalem; ut recipiat aequivalens in comparatione ad finem magis principalem, quem plus debet eligere, licet debet commutari aliquid de aliquo, quod esse sibi debetum determinatum remittere; & quandoque est necessitas in aliquo casu, quando scilicet ad talem remissionem tenetur, & complex licet, & debet; quando a

P p 2

su

superiori est hoc ordinatum. Hoc patet *Gen. 16.*, quia coegit Sara Abraham, ut intraret ad Agar ancillam suam, ut vel sic haberet filium de ancilla, quem de ipsa habere non poterat. Si obicitur, quod pro tempore moderno esset bigamia illicita. Respondeo, etiam illicita sic, eo quod pro nunc non est a legislatore dispensatum, immo reductum est ad illud legitimum, *Erant duo in carne una*, per Christum, *Mat. 16.* tamen loquendo de iustitia ex parte contrahentium, & contractus, etiam modo non est illicita. Sed pro tanto est illicita, quia nunc non est necessarius ille iuris magis principalis, eo quod nulli vocant generatiōis fideliōis, quia illius multiplicata est. Cessante igitur necessitate detrahendi aliquid secundum finem, potest necessitatem primi finis, servandus est contractus, ut uti servetur ibi iustitia respectu utriusque finis, scilicet quod unus habeat tantum unam, & e converso. Si tamen contingeret casus per bellum, vel cladem, vel pestem, quod multitudine virorum caderet, & multitudo mulierum remaneret, posset tunc bigamia esse licita, considerando praeiuste iustitiam ex parte commutantium: & deberent ex parte sua velle sic commutare mulieres cum viris, plus pro minoribus, quantum ad secundum finem, licet pro aequali quantum ad primum finem: nec disteret ibi, nisi completio iustitiae, quae est ex approbatione divina, quae forte tunc fieret, & Ecclesiae specialiter revelaretur.

Ad argumenta. Ad primum dico sicut dictum supra *dist. 17.* quod aliquid est de lege naturae dupliciter, scilicet primo, quod est verum practicum simpliciter novum lumine rationis naturalis, & ita potissimum gradum tenet principium practicum, notum ex terminis. Secundum gradum tenet conclusio demonstrata ex salibus principalibus. Secundario autem est de lege naturae, quod regulariter consummatur est legi naturae primo modo dictae. Cetera primum nulla cadit dispensatio, & ideo in omni oppositum semper videtur esse peccatum. Cetera secundum in casu cadit dispensatio, in quo commutatio oppositum videtur consonum legi naturae, & praeiuste illo secundum modo est monogamia de lege naturae, & bigamia contra illam, & sic concedo probationes illas *Gen. 2.* & *Gloss. Gen. 4.* Nec sequitur tamen ex hoc, quod in casu oppositum non possit esse licitum, immo in casu est necessarium, praecipue considerando iustitiam ex parte commutantium & commutatum; quando propter necessitatem recta ratio dicitur illo modo debere commutari non fieri, & quando praescriptum divinum adest. Verum tamen de Lamech absolute concessi potest quod peccatum mortaliter, quia contra legem naturae, hoc secundum modo, & non in casu, in quo recta ratio dicitur illam legem revocandam, nec superior dispensare, immo iure oppositum utriusque. Ad secundum dico, quod nunquam fuit ex parte iustitiae inter commutantes sic commutatae, ut minus eveniret finis principalior, & magis eveniret finis minus principalis: quia finis principalis est magis intendendus; sed brevitas magis esset ad finem minus principalem, & multo minus ad finem principaliorum: quia eadem mulier inter idem tempus a pluribus visis impregnari non posset.

Ad argumentum in oppositum, licet de aliquibus sanctis Patribus praefatur, quod in contrahendo bigamiam non peccaverint, quia utraque ratio contrahendi ibi concurrit scilicet necessitas propter quam iusto erat sic contrahendum, & auctoritas divina approbans, & praecipiens: tamen, si aliqui sine illis causis, vel altera eorum contraxerint, non est nisi inchoat relictus, quod mortaliter peccaverint: quia non reputo eos fuisse tunc consummatos.

QUAESTIO II.

Utrum bigamia ante Baptismum, post Baptismum ad sacros ordines promoveri?

Ad secundum arguitur quod sic, quia secundum Hieronymum in epistola ad Oceanum, & ponitur *dist. 36. cap. 1.* Unius uxoris vitium, id est monogamiam post Baptismum. *Si enim ante Baptismum conjugem habuit, quae habuit uxorem, non imputatur ei, cui prorsus novo, nec supra, nec alioque ante fuerant, obstant. Licet tunc *dist. 50.* habeat. Si quis viduam, & hoc in *Gloss.* quod si ante Baptismum occidit, post Baptismum potest promoveri: ergo a simili de bigamia ante Baptismum. Contra, Augustinus super epistolam ad Titum, & ponitur *dist. 26. c. 2.* *utriusque intelligunt, qui nec cum, qui catechizantur, vel paganos ante Baptismum habuit unam, & post Baptismum aliam, ordinandum generantur.* Repetitur ibidem *cap. 1.* *utriusque tantum, & est Ambrosius de Officiis, ante Baptismum, iterata conjugia praerogative ordinationis impedimenta geruntur.**

Haec sunt duo videnda. Primo, quid tenendum. Secundo, propter quam causam. De primo, concordant omnes, quod bigamus sine ante Baptismum, sive post, est irregularis, sicut habetur expresse per scripta allegata ad oppositum: homicida tamen ante Baptismum, post Baptismum non est irregularis sicut habetur ex parte in *Gloss. dist. 50.* *Si quis viduam* ubi *Gloss.* super illud verbum, *Post Baptismum*, arguit a contrario sensu: ergo si ante Baptismum comisit est homicida, non obest. Quod autem dicitur ab aliquibus, nullum posse contrahere irregularitatem ante Baptismum, cuius rationem assignant, quia tunc non potest aliquid habere privationem, quando non est utrum habere habitum, sicut casus ante nonam diem, non potest esse excusus, fed ante Baptismum non est homo capax Ordinis, probatur *Extra de presbytero non baptizato, c. si quis presbyter si non fuerit baptizatus, baptizetur, & postea ordinetur.* Ex quo patet, quod nihil recedit prius, quando videtur ordinari Sacerdotis sacrum, nisi receperit Ordinem, non est postea ordinandus: sicut habetur *Extra de clerico per saltum promotus*, ubi dicitur quod recipiens Ordinem postea priorem, recipiat postea Ordinem praetentatum, non iterando postea priorem receptum. Sed haec ratio non valet, quia etiam privato non possit inesse alicui, nisi quando nata est habere habitum: tamen impedimentum habendi habitum pro tempo-

re, quo debet inesse; potest præcedere tempus habendi habitum, sicut patet in exemplo adducto; quia calculus ante novam diem potest habere aliquid impedimentum, nec habet visum tempore, quo sibi competet. Irregularitas autem non est privatio proprie ejus, quod est habere Ordinem; sed magis inordinatum, non intelligitur negative, sed privative; sed magis est impedimentum, ne quis sit capax Ordinis pro tempore, quo sibi competet; ergo potest esse ante Baptismum. Est etiam, quod privatio non possit inesse, tamen causa privationis non potest inesse, quando habitus non est natus inesse; & ita hæc irregularitas, que est causa privandi, vel earendi Ordine pro tempore congruo.

De secundo, aliud est loqui de causa congruitatis, & de causa necessitatis. Nam causa quare congruit bigamus accipi ab Ordine sacris, una communitur ponitur ab omnibus; deinde signi, quam tangit August. *dist. 26. ca. 11. Acuris*, & Ambros. *ibidem. c. Una*. Et arguitur sic: Sacerdos tanquam Christi vicarius in Ecclesia, representans personam Christi, non debet habere aliquid repugnans Christo in comparatione Christi ad Ecclesiam; & e converso: nunc autem Christus est unicus sponsus unius Ecclesie, & Ecclesia est unica sponsa unius sponsi Christi; ergo habens oppositam hujus non recte significat, vel representat Christum in Ecclesia: sed bigamus, qui habuit duas, vel unam, quæ sunt duorum, habet aliquid repugnans illi conjunctioni Christi, & Ecclesie; ergo. Sed querendo causam necessitatis, propter quam iste necessarius excluditur ab Ordinibus, est duplex opinio.

Una, quia per Baptismum deletur peccatum, & sequela peccati proprie; bigamia autem nec est peccatum; nec proprie sequela peccati. Et per hoc respondetur ad illud de homicidio commissis ante Baptismum, quia non est simile: illud enim est sequela peccati, vel peccatum (maxime si peccet in occidendo). Sed quid, si occidat iuste iuxta iudex? ergo illud homicidium non deletur quantum ad irregularitatem.

Hoc concedit unus Glossator, & irrationabiliter, quia tunc esset melior conditio peccantis, quam non peccantis in simili actu. Alii dicunt, quod illud homicidium, est peccatum hoc modo, quia esset peccatum, nisi esset per circumstantias aliquas excusatum, ideo ex se non exit genus actus peccati. Si queritur, quare ergo Baptismum non tollit penas istius mortalitatis, que sequitur peccatum mortale, vel originale? Respondetur, quia non sunt sequela peccati proprii. Stat igitur tota ratio in hoc, quod Baptismum delet omne peccatum proprium, & quod verum est esse peccatum ex genere actus, nisi circumstantie impediunt; & sequela ad istud: non autem tollit quod neutro modo est peccatum proprium, vel sequela, & sic est bigamia. Contra hoc, est quod bigamus peccet in bigamia; puta in contrahendo illicite, sequeretur, cum ille contraxisset peccatam, vel annexam peccato, quod diceretur. Præterea August. in *illo cap. Acuris: Remota, si catechumena visitata est, non potest post Bap-*

ptimum inter Dei virgines consecrari: & tamen possibile est illam corruptionem ante Baptismum fuisse peccatum; ergo non deletur per Baptismum, quantum ad penas proprias, corresponsentes non. Præterea, si ex ista causa esset necessarius irregularitas in bigamia, quia scilicet non est peccatum; nec sequela, Ecclesia non possit illam irregularitatem tollere, quia non potest tribuere bigamiam, quod sit ex se peccatum, vel sequela peccati. Alia opinio dicit, quod licet aliqua est invidia consequens actum ex natura actus, aliqui consequens actum præcise ex statuto Ecclesie; & primam non potest Ecclesia nec Sacramentum Ecclesie tollere, puta Baptismum; secundam potest, ita & de irregularitate. Nunc autem bigamia, non ex statuto Ecclesie, sed ex defectu significationis inducit irregularitatem, quia bigamus non representat Christum, ut est sponsus Ecclesie, quomodo Sacerdos debet representare; vel saltem non habere aliquid repugnans illi representationi: homicidium autem non inducit irregularitatem, nisi ex statuto Ecclesie, ideo per Sacramentum primum Ecclesie, scilicet Baptismum, tollitur, & aliud non. Contra, si irregularitas bigamie esset ex aliquo prius, quam ex statuto Ecclesie, Ecclesia non possit illi dispensare, cuius opposita habetur *dist. 34. Lector*: ubi Papa Martinus concedit Lectorem, qui duxit viduam posse in Subdiaconum promoveri, sed non ultra: Sed glossa dicit ibi, quod Papa dispensat. Contra Apostolus I. Timoth. *Præter uxoris virum &c.* Et dicit Innocentius tenere contrarium, qui non licet dispensare cum bigamo, ut hic *Extra de bigamis. Nuper* Et idem Martinus hic dicit *dist. 50. Si quis viduam*. Lucius tamen dispensavit cum Panormitano Episcopo, qui fuit bigamus. Sed quedam glossa illa concordat, scilicet quod in primitiva Ecclesia Subdiaconatus non erat Ordo sacer, & ideo Martinus concedit bigamum fisci Subdiaconum, sed non ultra ascendere. Dispensationem contra glossam istam enjuadam, qui dicitur Nicolaus Furiosus habere aliqui libri *dist. 50. Quidquid sit hoc, saltem tenet Ecclesia, scilicet nec ad Diaconatum, nec ad Sacerdotium cum bigamo dispensari licet*. Nec sciamus Lucii quantum ad Episcopum Panormitanum reprobatur in hoc, quasi receritur aliquid quod facere non potuerit, sed quod hoc non deicit, nisi ex magna causa. Dico ergo, quod causa irregularitatis non est, nisi ex statuto Ecclesie. Sed quare regulariter illa pena de homicidio perpetrato, remittitur in Baptismo; & hæc quæ ex statuto Ecclesie sequitur bigamiam, non remittitur? Causa non est, nisi statutum Ecclesie volens istam penam remitti, & non illam. Ista autem ordinatio Ecclesie irrationabilis est ex hoc, quod iste homicida non est inhabilis ad Ordines, nisi propter horrorem sanguinis effusi; propter quem horrorem David fuit prohibitus edificare templum Domino. Regum. Iste autem horor tollitur in Baptismo, quia præsupponitur quod de lupis fatus sit agnus. Sicut & Paulus ante Baptismum persecutor, post Baptismum factus est ovis; & pastor. Cui igitur in Baptismo cessat causa illius inhabilitatis, debet cessare etiam effectus; sed causa inhabilitatis in bigamo ad Ordines non cessat in Baptismo, quia

quia semper remanet defectus Sacramenti, id est significationis, quæ requiritur in Sacerdote receptante personam Ecclesiæ in comparatione ad Ecclesiam, ideo nec ibi tollitur effectus, nisi postea per specialem dispensationem.

Ad Argumenta. Ad primum, vel Hieronymus negatur, sicut communiter Canonice negatur eam, tenetur August. vel potest exponi, Ceterina non ostunt, quantum ad gratiam recipiendam, obstant non quantum ad gradum dignitatis in Ecclesia habendam: hæc autem distinctio accipitur ex illo cap. Ambros. 1. 1. A secundum, non est simile de irregularitate illa, & illa, cuius causa data est in solutione questionis.

QUESTIO III.

Verum in lege Moysica fuerit licitum repudiare uxorem?

Quod sic. Deuter. 24. Si accepit homo uxorem & non invenierit gratiam ante oculos eius propter aliquam seditionem, scribet ei libellum repudii, & dabit in manu eius, & dimittet eam de domo sua. Præterea Malach. 2. Cum odio habueris uxorem, dimittet eam, dicit Dominus Deus Israel. Præterea, Extra de regul. Jur. 17. quæ casus aliquid nascitur, per eadem dissolvitur: sed matrimonium nascitur per consensum mutuum: ergo dissolvi potest per dissensum mutuum. Præterea dist. 34. Si cuius. Si in clericatu marito constituto uxor adulteravit, dato repudii eam dimittere debet: ergo repudium uxoris est licitum, etiam in lege Evangelica. Contra, quia videtur esse contra legem naturæ, quam promulgavit Adam. Gen. 2. Adheretibus bono uxori sue, ex qua Christus concludit, quod ergo Deus coniunxit, homo non separet. Præterea, contractus matrimonii est essentialiter datio potestatis propter corpus alteri irrevocabiler, pro potestate corporis illius alterius; ergo nulla accommodatione, vel datio ad tempus potest esse matrimonium, sed si repudium licet, talis contractus non est nisi ad tempus, quæ si perpetuo fuisset; ergo repudiata maneret uxor, & tunc illicitè dimitteretur. Sequitur ergo, quod si repudium fuit licitum in lege Moysica, quod ibi nullum fuit matrimonium. Præterea, nunquam licuit mulieri repudiare virum, ergo nec e converso, cum quantum ad ea que sunt coniugii ad paria iudicentur.

Hic dicitur, quod repudiatio uxoris etiam in lege Moysica fuit illicita. Quod probatur primo auctoritate Christi reprobandis illam Matth. 19. Dico vobis, quod quicumque dimiserit uxorem suam, excepta causa fornicationis, machabatur, & qui duxerit dimissam, machabatur. Probatur hoc etiam, per rationem, quam Christus profert adducit, quæ est talis. A principio coniunxit Deus masculinam, & feminam in contractum matrimonium, ut patet ex verbo Adæ, & inter Christus; ergo quod Deus coniunxit, homo non separet, & probatur certior, ex responsione Christi ad questionem Phariseorum, cum etiam obijcerent, Cur ergo mandavit Moyses dare libellum repudii,

& dicitur

& dimittere? sic illi, Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit dimittere uxores vestras; hæc autem ab initio non fuit sic. Et gloss. interlin. super illud, Permisit Moyses, non licet, & dicit gloss. quod fuit consilium hominis, non Dei imperium.

Et Magister a seph. hujus distinct. Hæc fuit a Moyses permissum, non ut concederetur divorcium, sed ut tolleretur homicidium. Et Augustinus in lib. de sermone Domini in monte. Non qui precepto datur libellum repudii, hoc preceptum ut uxor dimittatur; sed qui dimiserit, det libellum repudii, ut iracundiam temperariam efficiendi uxorem libellum cogitatio temperasset; quod intelligi potest ex modo, quo Ambrosius præcepit Theodosio. Namque propter quamdam crudelitatem ex precepto ipsius impetioso perpetratam voluit Ambrosius, ut ipse legem conderet, & sic mulier præcepta ejus crudelia intra triginta dies exequeretur, si forte intra tempus illud ita ejus quiesceret, & sententiam temperaret; & fuit Augustinus ubi prius, Qui prius dimittit uxorem, significat, si quantum potuit duri benignitas se nolle distulit. Præterea, & extra de divor. repudium uxoris Veritas in Evangelio reprobat.

Alla opinio dicit, quod datio libelli, & repudiatio uxoris licita fuit pro tempore legis Moysi; quia Moyses promulgavit legem Dei, & ideo quos ipse coniunxit ut legislator, & promulgavit, & Deus coniunxit; & quæ separavit, Deus separavit: Deus autem potest separare matrimonialiter conjunctos. Præterea, secundum Augustinum in epistola prima ad Hieronymum, & ponitur in Cassan. distinct. 9. Si ad sanctas Scripturas admissa fuerint officiosa mendacia, quid in eis remanebit auctoritas? quasi dicit, nihil. Et ratio est, quia quæcumque auctoritas adducatur ad repellendum hæc res, respondeatur illud esse dictum, mendaciter, jocosè, sicut & illud alibi; ergo a simili in Scriptura nulla auctoritas præceptiva auctoritatem habebit; & consimiliter de consilio, si aliquod consilium datum in Scriptura non esset salutare, vel utile ad servandum, nulla esset auctoritas observationis in Scriptura; ergo a simili aliqua concessio fit in Scriptura de aliquo illicito, sicut ista, sequitur quod nulla concessio simpliciter auctoritatem habeat, quod concessum fit licitum.

Præterea lex justa non debet directe dare occasionem peccandi mortalis; sed ista concessio videtur directe esse occasio Judeis dimittendi uxores; si enim hoc non fuisset scriptum, non magis dimississent, quam Patres ante legem Moysi; ergo, vel hoc non erat peccatum mortale, vel lex non erat justa.

Modus convenienter, quo ista opinio teneri posset, est iste: completa justitia non est in ista commutatione, vel contractu matrimoniali, nisi ex ratificatione divina, licet ante jam invenitur illud, quod sufficit ad justitiam ex parte commutationis, & commutationis; & quandoque iusta justitia inveniri potest in commutatione, rationabile est Deum ratificare eam: sed sicut commutatio corporis viri pro pluribus corporibus mulierum est justa, quando talis commutatio est

est necessaria ad procreationem prolis: & ideo tunc iuste Deus dispensavit & approbavit bigamiam propter majus bonum proveniens, quam esset ex alia parte commutatio unicum pro unico, & commutantes debent licet vellem commutare secundum rectam rationem. Ita in proposito propter majus malum vitandum, quam sit bonum indissolubilitatis conjugii, potest Deus dispensare ut fiat contractus ad tempus, donec mulier displiceat viro: & in hoc salvatur iustitia aequaliter, quae non tantum propter majus bonum consequendum, sed etiam propter majus malum vitandum debent partes vellic commutare; majus autem malum est uxoricidium, quam dissolubilitas, quia illud esse magnum malum penae aeternae interfectae, & grave malum culpe interfectantis, & esse malum totae Republicae, quia occasio contumae discordiae, & pugnae propter itam parentum uxoris ad interfectorem, & in hoc continua familiae dissipatio, quia vitio interfectio ab adversariis, vel a lege, destrueretur familia ejus, & educatio prolis. Sic ergo potest dici, quod hoc Deus dispensavit in bigamia propter majus bonum, ita cum illa gente in repudiatione propter majus malum vitandum. Et tunc ad illi, quae adducuntur pro prima opinione, potest dici, quod Christus promulgavit illud pro tempore legis suae, scilicet Evangelicae, ita quod sicut ipse reduxit contractum eo modo, quo solutum fuit in lege naturae, ut scilicet esset iustus cum una, cum tamen in lege Moysaica esset licita bigamia, ita etiam reduxit matrimonium simpliciter perfectum, id est indissolubile, pro lege sua, sicut iustitiam fuerat in lege naturae: & ita irrita pro lege sua contractum illum, qui licite pro lege Moysaica, qui erat accommodatio corporum ad tempus ad procreationem prolis, quousque scilicet mulier esset gratiosa in oculis viri, sicut & mulieres alias impetrectiones, illicitas sub Moysa evacuavit Christus, reducendo ea, quae erant permissa ad perfectionem in lege sua. Ad probationem ergo Concilii, patet quod loquitur pro lege naturae, & in hoc sufficienter refellit Pharisaeos, quod ipsi non observabant matrimonium, sicut erat in lege naturae, & ostendebat se rationabiliter statere in seipsum item pro lege sua, quia hoc consensum est primae institutioni in lege naturae.

Ad aliud de responsione Christi ad Pharisaeos. (b) *Ad duritiam cordis vestri permisit*: quod multi ponderant, quod si fuerit tantum permissio, non concessio. Dico quod Christus per verbum *permisit*, intelligit, quod Moyses hoc non praecipit, nec consulit, nec approbavit: sed tanquam ex quadam necessitate licitum non prohibuit: nec hoc est promissio, sed dissimulatio quosdam illiciti: hoc enim nihil aliud est dicere, quam quod Moyses permitteret ire ad damnationem; & non nuntiaret eis, quod illa esset via damnationis, immo magis infirmaret eis oppositum, quod nullus iure legislator potest etiam facere in legibus humanis, quae multa mala dimitunt inulta

secun-

a Not a pultum subtile.

3. q. 1. c. 2.

b S. Bonav. in praesent. dissert.

secundum Augustinum 1. de Libero arbitrio, & si enim legislator non puniat omne malum, & ita permittit, qui non puniat, tamen nullo modo in lege sua illud concedit. Unde injusta esset lex humana, vel ejus lator, qui vel se scriberet aliquod, quod esset contra illam legem. Quod autem addit ibi, *Ad duritiam cordis vestri*, non concludit hoc esse illicitum, quia frequenter duritia subditorum est causa, ut aliquid relaxetur eis, quod alias esset eis utile non relaxari, si essent tractabiles: sicut Praetor visens collegium pronum ad aliquid cuius oppositum esset honestius, & utilius servare, est possessio illud: oppositum statuere utiliter; & ut illi essent facilius inclinabiles, potest tamen non statere: vel si statum est, relaxare vere potest & hoc iuste, ne stante illo, ipsi multipliciter peccent. Ad illas glossas prima videtur neganda, quia Moyses ut legislator, non erat nisi praeceptor Dei. Sed qui vult exponere illam, potest dicere, non Deus, scilicet immediate praecipiendo Moysi inter alia praecipita. Unde nunquam in quatuor primis libris legis invenitur, Deum hoc praecipisse Moysi, nec alii: ideo istud magis precise Moysi est imputandum, sicut omnia quae sunt in Deuteronomio, & non alibi, quam illa quae alibi locus est Deus ad Moysen. Et est haec ratio congrua, quia laxationes pertinentes ad indulgentiam humanam, Deus non ita vult ponere in Scriptura, tanquam a se prolatae, sed sicut a servis suis. Unde & sublevationem laboris Moysi qui tota die sedebat ad iudicandum populum, Deus non per se immediate expresse, sed sestro cognatus Moysi, tanquam ad humanam industriam pertinet, expresse. Ad aliam glossam facile est respondere, quia nihil dicit contra opinionem istam: Verum est enim, quod daret libellum repudiij: sed fuit consilium hominis, non sicut hominis, sed sicut praecisus legis divinae. Ad illud Augustini concedo, quod ex mora illa, quam iniecit in scribendo libellum, insinuat, quod absolute displicebat sibi dimissio illa: non solum ergo tunc faciebat melius, qui non dimittebat, quam qui dimittebat: sed qui dimittebat, faciebat male, sed non ita male, quod peccaret mortaliter contra matrimonium, sicut fecisset, si non iussisset licentiarum per legem. Ad istud de divortio patet in primo. Verum est enim quod Christus reprobovat pro tempore legis suae.

Ad argumenta principalia. Ad primam partem ad primum, patet ex solutione. Ad secundam, concedo quod matrimonium simpliciter est obligatio perpetua: sed matrimonium *secundum quid* potest esse obligatio ad aliquod tempus, licet non perpetua: & sic concedo quod in lege Moysaica non fuit aliquod matrimonium simpliciter, nisi aliqui totae ultra perfectionem legis voluissent se obligare perpetuo: quod non oportebat in quantum contrahebant conjugium in illa lege. Vel potest dici quod si tunc fuit matrimonium simpliciter, & ita obligatio indissolubilis: verum est, nisi legislator revocaret, vel dispensatio: dispensavit autem, quando mulier nimis displicebat viro, ut tunc erat uxoricidium: sicut dicitur est supra de matrimonio rato a

non

non consummato, quod dissolvitur per Religionis ingressum, & tamen est simpliciter matrimonium, non tantum accommodatio ad tempus; sed legitime dispensat in tali casu propter majus bonum consequendum; hoc autem propter arripit malum vitiosum.

Ad aliud non est simile, quia non est similis ratio dispensandi; non enim tantum timeretur, si mulier esset virum; sicut et conventio; quia si quis cohibet a vindicta exteriori magis, quam vitium.

Qui vult tunc primam opinionem, ad argumentum in oppositum potest facilius respondere. Ad illas auctoritates Dautoni & Machii potest dici, quod sint per accidens in talibus, sed tamen peccati mortalis, ne scilicet gravius peccatum in mundo eveniat.

Ad secundum, illa regula potest vera esse de dissolubilibus conjugatiis non est obligatio lata. Potest etiam dici ad naturam, quod obligatio sit in actu, ex voluntate contractantium, iniqua ex causa factum mali, principaliter autem ex consideratione divini; & illa regula debet intelligi tantum de causis extraordinariis. Unde ex causa principali concludit Christus, Matth. 19. insuperabilitatem; dicens: *Quia Deus conjuncti, homo non separari.*

DISTINCT. XXXIV.

CIRCA istam uigesimalam quartam Distinctionem quaeritur unum.

QUESTIO UNICA.

Virum impotentia ad partem masculinam, impedit matrimonium simpliciter?

QUOD non, quia hoc non est nisi qui contrahendo obligat se ad actum illum; sed hoc est factum, quia potest contingere cum voluntate intendi scilicet Religionem; Praeterea, sequitur quod tenet esse ineps ad contrahendum matrimonium, cuius oppositum tenet Ecclesia, quae patitur talia conjugia. Praeterea, masculinitas non est impedimentum perpetuum; potest enim per destructionem masculini masculus curari; sed impotentia temporalis non impedit; ergo facta impotentia per masculinum non impedit matrimonium. Contra 33. q. 1. Si per fornicationem. Item, Extra de frigiditate. *Malefic. cap. ult. & cap. Quod sedens.* Qui impotentes sunt ad contrahendum matrimonium, aperiuntur repugnant.

Hic primo de conclusionem videndum est in generali. Secundo, de duplici impotentia in speciali. In generali omnis impotentia simpliciter, & perpetua, cui scilicet subveniri non potest per naturam, vel aeternam, si procedat matrimonio simpliciter, impedit contrahendum; & dicitur jam contractum. Et ad hoc est duplex ratio ex natura illius contractus. Prima, quia ille contractus est duplex potestatis corporum ad talem actum si peratur; sed ille non habet potestatem ad talem actum; ergo nihil tale potest dare; & ita nec con-

trahit.

trahere. Praeterea, in contractu illo obligat se ad actum illum, si peratur; sed hujusmodi actus est sibi impossibilis, etiam si peratur; ergo obligat se ad impossibile; obligatio autem ad impossibile est nulla ex lege divina, ergo lex divina non approbat talem obligationem; ergo nulla est. Praeterea, alia persona intendit commutare necessitatem sui corporis, pro potestate corporis alterius; ergo credit alium & convertere posse commutare; sed non potest; ergo hoc est error peritiam ad aliquid; quod est per se requiritur ad contractum; talis autem error tacit contractum nullum, sicut dicitur *supra dist. 32. q. 1.* Si autem talis impotentia sequitur matrimonium consummatum, non dicitur, quia non potest esse tracta vero, & ille qui fuit tradita, subsistet in possessione; ergo non potest revocari per aliquid impedimentum superveniens. Si autem tale impedimentum veniat inter matrimonium ratum, & consummatum, dubium est, an dicatur. 33. q. 1. *prim. cap. videtur dicere partem affirmativam.* Conjugium impotentium officio, & sequitur post, *Antequam confirmetur, impossibilitas officii sibi vinculum.* Contractum videtur; quia jam data est potestas, & impedimentum usus accidit; non propter hoc retinendi potest dabo prior, licet difficile esset judicare, si non procederet ratum, an procederet consummatum; nisi forte esset ablatio alicujus partis necessaria ad actum illum, tempore illa interveniens. De secundo duplex est impotentia in genere, naturalis, & casualis. Naturalis in viro est frigiditas, vel inutilitas partium necessarium, in muliere sterilitas. Casualis est per masculinum. Impossibilitas prima satis patet. Secunda fit per masculinum spiritum, qui habentes potestatem cum hominibus servant promissa: non quia veraces, sed ut alii eis adherant (quia si nulla patria servarent, nulli eis servarent); et ut illi quibus servant promissa, eos colant. Nam ex superbia sua praesumptive appetunt honores divinos, Deus etiam peccatis eos exercere potestatem suam ad impedendum aliquos ab aliquibus actibus, in quos possent si non essent impediti; & hoc vel propter peccata eorum, vel propter aliquam aliam causam occultam; & hoc modo magis habens potestatem cum demone, procurat ab eo, ut istum impediat a tali actu cum tali muliere, quomodo tale masculinum perseverat, pura, a nas curvata vel aliqua hujusmodi. Quod igitur est remedium contra istum impedimentum per demonem?

Respondetur, si per orationes Sanctorum impediatur virtus demonum; bene fit; si tamen Deus illas non exaudiat, tunc si scilicet masculinum, & destruetur, demonem non fatigat cum impietur, quia ex pacto non assinit, nisi cum durat aliquod signum. Et ex hoc patet, quod tractata est illa quaestio, an liceat tollere masculinum intentione curandi masculinam. Non enim solum licet, sed est meritorium destruire opera diaboli; nec in hoc est aliqua infidelitas, quia destruitur non acquisit operibus malignis, sed creditur momentum posse, & velle fatigare, dum tale signum durat, & destructio illius qui imponet finem tali veritati. De istis duobus impedimentis ad propostum dico, quod in aliquo sunt similia, & in aliquo differentia.

Similia

Similia, quia impediunt contrahendum, & dicuntur jam contractum, respectu illius personæ, respectu cuius sunt ista impedimenta; quod pro tanto additur, quia non tantum casuale: sed etiam naturale impedimentum potest esse respectu unius personæ; & non respectu alterius; maxime de naturali in muliere. Sed post divorcium est duplex differentia: una, quod habent impedimentum casuale licet contrahere, & si post contractum carnaliter copuletur secundæ, non debet reddi prior; quia maleficius respectu unius, non propter hoc est maleficius respectu omnium: sic enim est maleficius, sicut ministri diaboli procurant cum per maleficius diaboli: sicut aliqua maga vult illum perpetuo impediri respectu illius, non tamen respectu alterius, puta si nollet, quod istam duceret, sed se, vel aliam. Alter autem, scilicet habens impedimentum naturale perpetuum; & hoc respectu cuiuslibet, debet mansere sine spe conjugii, & tutum esset sibi intrare Religionem, quia si post contrahat de factis, & carnaliter copuletur, cogetur redire ad priorem; quia apparet sententiam divortii processisse ex errore; & ita nullum fuisse coram Deo, & matrimonium primum verum fuisse: quia impedimentum, quod putabatur perpetuum, non erat: Sed quomodo innocenti perpetuas istius impedimenti, habetur *Extra de frigiditate, laudabilem*, debent enim per triennium commorari; & dare operam illi actui; si autem postea reclamant, debent jurare cum septima manu, id est, vir & uxor de scientia, & septem vicini proximi de fidelitate. Si vir reclamant accusationi uxoris; creditur viro; qui caput est mulieris *ipidem* c. 1. Si vir accusat, incumbit sibi probatio modo prædicta. Sed qualiter cognoscatur differentia istius, & illius impedimenti? Respondetur, difficile est videre nisi per inspectionem corporis; si desit aliqua dispositio necessaria; & requisita in parte illa ad istum actum; vel per iudicium Medicorum, quantum ad frigiditatem, si aliqua signa manifeste offendant, ipsum esse talis complexionis. Si vero nec sic, nec sic, & tamen simpliciter impeditur, præsumendum est, quod sit maleficius.

Ad Argumenta. Ad primum concedo quod obligat se ad actum si petatur, saltem pro aliquo tempore determinato: sed infra aliquod tempus non oportet reddere illum actum, si velit intrare Religionem. Ille autem non potest obligare se ad actum pro quocunque tempore, si est perpetuum impedimentum; quia ut dictum est in principio solutioris, sola impedimenta perpetua impediunt, & habetur *in tit. isto, cap. Fratemitas in*. Ad secundum, si senex esset omnino impotens, dicebam, quod non contraheret matrimonium, licet aliqua possit consentire in eum ad cohabitandum; sicut irater & foror: & ita forte multo magis desponsat divitias, quam personas; Ad tertium patet ex dictis, quia si maleficius est temporalis, non impedit nisi temporaliter, præsumitur autem perpetuum si per triennium perseverat.

DISTIN. XXXV.

CIRCA istam trigesimalam quintam Distinctionem quarto unum.

QUÆSTIO UNICA.

Verum adulterium cum aliqua, vivente viro, impediatur matrimonium cum eodem post mortem illius viri?

Quod non. 2. Reg. David adulteratus est cum Bethsabee; & post interfecto Uria contraxit cum ea matrimonium. Præterea, *Aggellus de nap. & concu.* & ponitur in licita, potest fieri conjugium cum qua præcessit adulterium. *Contra 31. q. 1. illud vero. & cap. Relatum.*

Respondetur tria sine citimonia, quæ conjuncta, vel separata, videntur tacere difficultatem circa matrimonium contrahendum. Sunt autem crimina illa contractus cum persona conjugata, adulterium, machinatio in mortem conjugii legitimi, fidei datio ipsi aditeræ, vel contractus de tacto cum ea, vel promissio cum juramento, quia hæc tria ultima ad propositum pro eodem reputantur. De duobus primis patet, *Extra de eo qui duxit in matrimonium, quam poluit per adulterium cap. ultim.* De tertio, scilicet promissione, cum juramento an valeat, habetur *Extra de his qui se metui, vel vi fuerunt. Ad auver* De his tribus dico, quod ultimum per se non impedit matrimonium contrahendum post mortem viri, sicut habetur *Extra de eo, cap. ult.* Si quis uxore vivente, fidei data, & promissis se aliam daturam, vel cum ipsa de factis contraxerit: si nihil aliud fuerit, non est matrimonium, quod cum ea contraxit post uxoris obitum, & dirimendum. Tertium cum primo simpliciter impedit, & dicitur *in ibidem in eodem cap.* sequitur enim ibi, *Tolerari non debet si prius, vel postea, dum vivit uxor illius, illam adulterio polluisse, & refectur prius; & post ad fidei dationem.* Hoc autem intelligendum est quantum ad ambo sunt confici, quod æquus ille est adulterium; si enim vir tantum sit conficius, & mulier infamia, puta quia nescit eum habere aliam, tunc si vir postea contrahat cum illa, ad petitionem viri non est divorcium celebrandum; sicut habetur *in titulo eodem, cap. 1.* Sed quid si persona prius nescia postquam fecit impedimentum, petat divorcium? Videatur celebrandum ex eodem cap. & hoc argumento a contrario sensu; habetur enim ibi in textu quod si mulier divorcium non petat, non sunt separandi: ex quo innuitur quod si ipsa petat, sunt separandi. Sed hic est dubium, quia talis contractus cum muliere infamia, vel est matrimonium, vel non. Si sic, non debet dirimi ad petitionem mulieris. Si non, debet fieri divorcium ad petitionem viri; quia non possunt simul stare, cum non sint vir, & uxor. Respondetur; non est matrimonium, quia mulier consentit in eum tanquam in potentem contrahere, ipse autem ex parte sui non est talis,